

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 3 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 185, med förslag till förordning om särskilt undantag från skyldighet att utgiva lagfartsstämpel och skatt för gåva efter vissa lantmäteriförrättningar inom Kopparbergs län;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 186, angående åtgärder för stödjan- de av odlingen av vissa köksväxter; samt

till statsutskottet propositionen, nr 187, angående anslag till telefonstations- byggnader i Hässelby villastad och i Lännersta.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angäen- de reglering av sockernäringen i riket m. m. hänvisades propositionen, i vad an- gick anslag till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, till jordbruksutskottet, rörande anslag till Anordningar för lastning och loss- ning av sockerbeter vid statens järnvägar, till statsutskottet och i övrigt till be- villningsutskottet.

§ 2.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott den på bordet lig- gande motionen nr 338 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Degerfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpella- tion till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående den pri- vata koncessionspolitikens inom biografbranschen inverkan på möjligheten att ordna samlingslokaler.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 4.

Herr statsrådet *Ewerlöf* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 190, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Denna proposition bordlades.

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 13.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag för budgetåret 1942/43 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Växjö;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Växjö;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till lantmäterikontorsbyggnad i Örebro; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Skärhällsforsen i Indalsälven;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt f. d. vicekonsuln i disponibilitet Charles Gustaf Fredholm;

nr 33, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Knut Olof Åkerlind och understöd åt Elsa Paulina Blomdahl;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förhöjt familjepensionsunderlag för förre studierektorn C. Eneman, dels ock rätt till viss tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förra distriktsbarnmorskan Ellen Amalia Maria Lehman;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för sjukgymnaster vid akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 37, i anledning av väckt motion om poliskonstapeln J. O. Nyströms tjänstepensionsförhållanden;

nr 38, i anledning av väckt motion om rätt för e. o. riksgäldsvaktmästaren M. Sandberg att för löneklassplacering tillgodoräkna sig viss föregående anställning; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion om upptagande av mineralet beryll bland de inmutningsbara mineralen i gruvlagen; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond, m. m.; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående förbättrad lägre handelsundervisning m. m.; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om en förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av motioner angående anordnande av diabetesdispensärer och inrättande av sommarkolonier för sockersjuka barn samt angående vidtagande av åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående auktorisation av bilskolorna m. m.;

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i statens järnvägars taxebestämmelser; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående befrielse från beredskapstjänstgöring eller uppskov därmed för ordförande i kristidsnämnd.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss förhöjning av understöd åt f. d. specialtobakshandlare;

från sammansatta stats- och bevillningsutskottet:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.09 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 6 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidna mars samt den 3 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 190, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 65—71, bankoutskottets utlåtanden nr 31—39, första lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28, andra lagutskottets utlåtanden nr 17—20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15 och 16, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7—9.

§ 4.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1943/44 m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ökning av malmbrytningen i Luossavaara gruvfält; och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Malmö—Simrishamns m. fl. järnvägar.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Herr *Hoppe* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, med förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag).

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.04 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 7 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsmannen E. E. Thorell, Frösunda, på grund av sjukdom (influenta + mellanöreinflammation) är oförmögen att delta i riksdagsarbetet ytterligare under tiden 7—13 april 1943.

Stockholm d. 6 april 1943.

På heder och samvete
Henry Thorell,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Thorell ledighet från riksdagsgöromålen under 6 dagar från och med den 8 april.

§ 2.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

T. f. chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist**, som anförde: Herr talman! Herr Persson i Stockholm har till mig framställt följande fråga:

Ämnar statsrådet — då ju den på riksdagens anmodan igångsatta utredningen av »1941 års utskyldsstreckssakkunniga» i början av detta år skulle vara färdig med sitt arbete — förelägga årets lagtima riksdag proposition om upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna om utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala förtroendeuppdrag?

Enligt vad jag inhämtat komma 1941 års utskyldsstreckssakkunniga att inom kort avgiva betänkande med förslag i ämnet. Detta måste emellertid bli föremål för remissbehandling i vanlig ordning. Först därefter kan ställning tagas till frågan. Någon proposition till årets riksdag kan icke påräknas.

Härefter yttrade:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och tillförordnade chefen för justitiedepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Till detta tack måste jag emellertid foga den anmärkningen, att svaret icke är tillfredsställande. Jag vill kort ange vad som utgör bakgrunden och anledningen till min enkla fråga.

Den skärpning av valbarhets- och behörighetsvillkoren för innehav av kommunala uppdrag, som genomfördes år 1936, innebär som bekant, att medborgare, som av en eller annan anledning icke kan betala sin kommunalskatt under löpande kalenderår, berövas eller kan berövas sina kommunala uppdrag. Enligt dessa bestämmelser dömer man den, som av sjukdom, arbetslöshet eller andra oförvållade orsaker har kommit i ekonomiska svårigheter och därför tillfälligt-

Svar på fråga. (Forts.)

vis kanske kommer på restlängd, lika hårt som verkliga skattesolkare. Majoriteten i åtminstone denna kammare var redan året efter det att man antagit dessa skärpta bestämmelser på det klara med att de borde ändras, och 1941 beslutade ju båda kamrarna att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om mildring i eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstreckets som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa förtroendeuppdrag samt om framläggande om möjligt till 1942 års riksdag av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Detta beslut fattades av riksdagen den 6 juni 1941. Sedan dess ha alltså snart två år förflutit, men utredningen i denna relativt enkla fråga har ändå icke kunnat bedrivas så, att förslag är att emotse ens till innevarande års riksdag, trots att riksdagen uttalat önskan om att få taga ställning till desamma redan 1942, alltså före senaste kommunalvalet. Jag kan icke finna en dylik kungl. tågorordning tillfredsställande.

Det kan kanske anses, att denna fråga icke är av så stor betydelse, men i verkligheten är den ju långt ifrån betydelselös vare sig ur det praktiska kommunala arbetets eller ur principiella synpunkter. De bestämmelser, som jag här berört, tillämpas för det första icke med oväld. Det finns ingen, som är lagligen skyldig att övervaka bestämmelsernas efterlevnad, med påföljd att man mångenstädes ute i kommunerna ser emellan fingrarna med de kommunalmän, som restera för skatt, såvida dessa icke stå i politisk motsättning till de kommunala förtroendemän och tjänstemän, som ha möjlighet att ständigt studera restlängderna. Däremot utnyttjar man i allmänhet med förkärlek bestämmelserna mot dem, som stå i oppositionsställning. Under den skärpta beskattning, som genomförts under krisen, få dessa restriktiva bestämmelser, i den mån de tillämpas, allt svårare och orimligare följder, och jag ber att få nämna ett exempel från senaste kommunalval.

Det gäller Gällivare kommun. Där ratades icke mindre än sju nyvalda fullmäktige av fyrtio på grund av dessa bestämmelser. Av de utestängda voro tre socialdemokrater, tre kommunister och en högerman. De som blevo ratade äro ju icke skattesolkare i detta ords egentliga mening. Med en kommunalskatt på 13: 10 per bevillningskrona och därtill alla övriga nu skärpta skatter samt dessutom dyrtid, långa militärinkallelser o. s. v. behöver ju icke det förhållandet att skatten icke erlägges inom året betyda, att vederbörande skulle söka draga sig undan betalningen av densamma. En av de ratade resterar för övrigt endast med 5 kronor 25 öre. Det var tillräckligt för att han skulle berövas sina kommunala mandat. Utrensningarna gingo för övrigt av naturliga skäl hårdast ut över småbonderepresentanterna.

Principen i de kritiserade skärpningarna av behörighetsvillkoren är alltså, att först utarmar samhället genom skärpt beskattning de små inkomstagarna till den grad, att de icke förmå erlägga skatterna på bestämda tider, och därefter bestraffar samhället dem genom att förklara dem ovärdiga att föra talan för sina valmän och besluta i deras angelägenheter. Det kan icke godtagas, att regeringen mot riksdagens vilja förhalar genomförandet av förändringar i dessa stycken, ty den ordning som gäller är förkastlig ur alla synpunkter, såväl praktiska som principiella och demokratiska.

Herr Edberg: Herr talman! Vid 1941 års riksdag väckte jag tillsammans med några kamrater i denna kammare en motion angående utskyldsstreckets slopande. Konstitutionsutskottets majoritet stannade vid en kompromiss, ett förslag om utredning, men angav sådana riktlinjer för den, att valbarhetsstreckets i själva verket skulle komma att kvarstå till alla sina verkningar. Denna kammare biföll emellertid en vid utskottets utlåtaende fogad reservation, som

Svar på fråga. (Forts.)

tillmötesgick motionärernas förslag, under det att första kammaren biföll utskottets hemställan. Vid den sammanjämkning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut, som kom till stånd, beslöto kamrarna att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande valbarhetsstreckets slopande. Denna utredning har nu pågått i det närmaste två år utan att dess betänkande har blivit färdigt. Detta måste förefalla icke bara otillfredsställande utan även anmärkningsvärt.

Det är värt att lägga märke till, att när frågan upptogs 1940 gjordes det från visst håll gällande, att därmed en torped skulle riktas mot den nationella samhörigheten. Vid 1936 års riksdag hade ju högern med fyra rösters majoritet genomdrivit denna skärpta lagstiftning och betraktade det uppenbarligen som ett grundskott mot underlaget för samlingsregeringen att denna sak nu åter fördes fram. Det föreföll som om utskottet hade varit påverkat av den tankegången, då det gick in för nämnda kompromisslinje, och med hänsyn till den långa tid, som utredningen tagit, kan man icke helt frigöra sig från misstanken, att också dylika tankegångar ha förefunnits bland de sakkunniga.

Från justitidepartementets sida har nu icke kunnat signaleras någon proposition i detta ärende i år. Den kan tidigast tänkas nästa år. Under de två år som gått och under de två valtillfällen som man har bakom sig, sedan saken senast togs upp i riksdagen, har man dock kunnat göra nya erfarenheter. Vid senaste kommunalvalet visade det sig ånyo, att en del mycket högt förtjänta kommunalmän måste avföras från sina kommunala uppdrag, därför att de föllo under lagens bestämmelse. De utgjorde visserligen undantagsfall, men det var beklagliga undantagsfall. Det gällde i flera fall män, som varit inkallade till beredskapstjänstgöring och som efter hemkomsten råkat ut för de notoriska finansiella svårigheter, som bruka följa med långa beredskapsinkallelser. Med hänsyn till de många beredskapsinkallelsorna och med hänsyn till farhågorna för en fredskris inom en måhända icke alltför avlägsen framtid, en fredskris som i sitt kölvatten kommer att medföra arbetslöshet, är det angeläget, att denna lagstiftning bringas att upphöra snarast möjligt. Det är därför att hoppas, att en proposition i frågan kommer att framläggas senast vid nästa års riksdag.

Vidare anfördes ej.

§ 3.

Svar på fråga. Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Ledamoten av denna kammar herr Nilsson i Göingegården har till chefen för folkhushållningsdepartementet riktat frågan, om han ville låta vidtaga erforderliga rättelser med anledning av att Svenska spannmålsaktiebolaget nekat att godtaga av åtskilliga lantbrukare i Hallands län inom föreskriven tid men i vanliga brev gjorda hembud av beslagtagn potatis, ehuru för sådant hembud föreskrivna blanketter icke kunnat tillhandahållas av länets kristidsmyndigheter.

Enligt överenskommelse med chefen för folkhushållningsdepartementet kommer jag att besvara den framställda frågan.

För erhållande av nödiga uppgifter angående till inlösen hembjuden potatis har Svenska spannmålsaktiebolaget låtit trycka särskilda blanketter att användas för sådant hembud. Enligt uppgift från livsmedelskommissionen ut-sändes dessa blanketter den 27 februari 1943 till kristidsstyrelser och kristidsnämnder. Det visade sig emellertid, att inom vissa kommuner antalet potatisodlare, som önskade hembjuda potatis till inlösen, var större än vad spannmålsbolaget vid distributionen av blanketterna hade räknat med. Kristids-

Svar på fråga. (Forts.)

nämnderna rekviderade i dessa fall nya blanketter hos spannmålsbolaget eller kristidsstyrelserna. I en del fall ankommo enligt vad kommissionen uppgivit dessa nya blanketter till kristidsnämnderna så sent, att odlarna icke kunde använda dem för hembud inom föreskriven tid. Av bland annat denna anledning ha vissa odlare anmält potatis till inlösen utan användande av spannmålsbolagets hembudsblankett. Enligt uppgift från spannmålsbolaget har emellertid bolaget icke i något fall vägrat godtaga av odlare inom föreskriven tid gjorda hembud av den anledningen, att hembudsgivaren icke använt sig av de fastställda blanketterna. Även telegram- eller telefonledes gjorda hembud ha godkänts. Då bolaget för den fortsatta behandlingen av hembuden vore i behov av samtliga de uppgifter, som erhållas genom hembudsblankettens ifyllande, hade bolaget i de fall, då hembud gjorts utan användande av hembudsblankett, anmodat hembudsgivaren att komplettera hembudet genom ifyllande av vederbörlig blankett.

I de fall, där hembuden kommit spannmålsbolaget tillhanda först efter hembudstidens utgång, har bolaget meddelat hembudsgivaren, att bolaget icke ägde befogenhet att inköpa den hembjudna potatisen. Efter samråd med livsmedelskommissionen har emellertid spannmålsbolaget enligt vad kommissionen meddelat beslutat att godkänna även för sent inkomna hembud, därest hembudsgivaren kan förebringa giltigt skäl för förseningen. Meddelande härom har den 31 mars 1943 tillställts Tidningarnas telegrambyrå för distribution till pressen. Då de förhållanden, som beröras i frågan, alltså redan tillrättalagts genom vederbörande myndighets försorg, saknas anledning för mig att vidtaga särskilda åtgärder i saken.

Jag vill i detta sammanhang tillägga, att enligt en uppgift, som jag fick från livsmedelskommissionen under gårdagen, hade i ett par fall bolaget av misstag vägrat godkänna i brev gjorda hembud men rättat till detta, så snart man blivit uppmärksamgjord på misstaget.

Härpå anförde

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga. Jag vill också uttala min tillfredsställelse med det positiva svaret. Jag försäkrar herr statsrådet, att det är många lantbrukare i de potatisodlande distrikten, som med viss spänd förväntan motsett detta svar, ty även om den lösning av frågan, som nu har utlovats i herr statsrådets svar, har ställts i utsikt, så kvarstår dock det faktum, att alla dessa odlare, som i rekommenderade skrivelser ha fått avslag på sina hembud, sedan dess åtminstone icke hittills ha fått något officiellt personligt erkännande, att deras hembud ha antagits. Det tycker man ju, att de rättvisligen borde ha fått.

Jag erkänner villigt, att potatisen är en besvärlig detalj att reglera i vårt stora folkhushåll, men jag kan dock icke underlåta att tycka, att livsmedelskommissionen har skött denna sak på ett, om jag så får säga, något valhänt sätt. De uppgifter angående skördens storlek, på vilka man byggt sina beräkningar, emanera från hushållningssällskapen och deras sockenombud. Dessa uppgifter borde dock ha kompletterats med deklARATIONER från samtliga odlare om deras innehav av potatis vid en viss tidpunkt, t. ex. den första november eller den första januari. Nu visar det sig ju, att tillgången på potatis är mycket större än man hos livsmedelskommissionen har räknat med, och efterfrågan svarar ju icke heller mot tillgången. Det är ju klart, att det även nu finns möjligheter att låta potatisen användas för fabriksändamål, men en hel del potatis har dock ruttnat bort, och säkerligen kunde åt-

Svar på fråga. (Forts.)

minstone beträffande småpotatisen en lättnad ha medgivits på ett mycket tidigare stadium. Att man icke räknat med tillnärmelsevis så stora hembud visar bara ett sådant exempel som att en kristidsnämnd i Hallands län, som behövde 312 blanketter, icke fick mer än 10 blanketter. Många odlare i dessa trakter ha också resignerat inför blankettbristen samt helt och hållet avstått från hembud. Det av herr statsrådet omtalade meddelandet genom Tidningarnas telegrambyrå i radio har jag för min del icke observerat, och säkerligen ha icke heller de flesta av odlarna där nere gjort det, efter vad jag hört av dem jag talat med.

Vad jag till sist skulle vilja påtala beträffande denna sak, som dock tycks ordna sig, är det tråkiga faktum, att potatisodlarna genom dylika händelser mista tilltron till myndigheternas utfästelser, då det gäller garantier för odlingen. Det är en sak, som ju är så mycket betänkligare, som man ju under kommande skördeår beräknat att få potatisodlingen här i landet ökad med omkring 10 %.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

*Svar på
interpellation.*

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Svensson i Ljungskile till mig riktat följande frågor:

1) Kommer handeln med tidig potatis av 1943 års skörd att bliva fri beträffande både priser och avsättningsorter?

2) Om så icke är fallet, kunna upplysningar lämnas om en eventuell reglering av handeln med tidig potatis, så att odlarna bli i tillfälle bedöma, i vilken utsträckning de rimligtvis böra ägna sig åt denna produktion?

Såsom svar å dessa frågor vill jag meddela följande. Reglering av priset å tidig potatis kommer icke att äga rum, såvitt icke priserna bliva oskäligt höga i förhållande till tidigare priser å sådan potatis. I anledning av förfrågningar från jordbrukare har livsmedelskommissionen genom meddelande den 20 mars 1943 i pressen lämnat allmänheten underrättelse härom. Vad angår frågan om fri handel med potatis mellan olika avsättningsorter har kommissionen enligt vad jag inhämtat för avsikt att — såvitt icke nu oförutsedda omständigheter skulle inträffa — beträffande tidig potatis upphäva gällande förbud för leverans av sådan potatis från norra till södra handelsområdet.

Jag vill tillägga, att under gårdagen upphävde livsmedelskommissionen transportförbudet.

Vidare yttrade:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. En viss formulering i interpellationssvaret ger mig anledning att i korthet omnämna vad som föranledde mig att först den 20 mars framställa min fråga om priset på tidig potatis.

Redan i början av februari blev jag genom telefonsamtal och brev gjord uppmärksam på att odlarna av tidig potatis voro oroliga för huru det skulle bliva med pris och handelsregleringen. Odlingen kräver mycket arbete, och den måste förberedas i god tid. Jag lovade därför att fästa myndigheternas uppmärksamhet på saken. Vid ett sammanträffande med statssekreteraren Malmfors här i kammaren förde jag saken på tal, och han ansåg i likhet med

Svar på interpellation. (Forts.)

mig, att frågan måste ordnas på ett eller annat sätt. Han antecknade saken och lovade att föra den vidare. Enligt vad jag senare förvissat mig om har så också skett. Jag trodde därför att saken därmed var klar. Då ingenting hördes av från livsmedelskommissionens sida ringde jag vederbörande tjänsteman måndagen den 15 mars och frågade, huru frågan låg till. Svaret blev, att man behandlat saken och beslutat, att ingen prisreglering skulle genomföras om icke priserna blevo oskäligt höga. Detta hade man, framhölls det, svarat dem som telefonledes förfrågat sig hos mig om saken. På min fråga om man icke genom ett offentligt uttalande i saken tänkte klargöra kommissionens inställning svarades, att det hade man icke tänkt. Vederbörande lovade emellertid att taga upp frågan på nytt. Detta föranledde mig att icke framställa denna interpellation onsdagen den 17 mars, såsom jag annars hade tänkt. Då inget meddelande kom och då den tidiga potatisen ej heller omnämndes i den stora kommunikén om jordbrukets prisfrågor den 19 mars, publicerad i pressen den 20, framställde jag denna interpellation.

Nu heter det i herr statsrådets svar: »I anledning av förfrågningar från jordbrukare har livsmedelskommissionen genom meddelande den 20 mars 1943 i pressen lämnat allmänheten underrättelse härom.» Det står icke »genom meddelande i pressen den 20 mars» utan »genom meddelanden den 20 mars i pressen lämnat» etc. När stod det i pressen? I radio kungjordes det kl. 12.40 den 21 mars.

Jag anser det vara en riksdagsmans icke bara rätt utan även skyldighet att förmedla allmänhetens bekymmer till myndigheter och regeringar och att bidra till att klarhet vinnes i frågor av det slag det här gäller. Att en statlig myndighet genom försåtliga formuleringar försöker ställa en riksdagsman i sådan belysning, att det förefaller, som om han först skulle hava läst ett meddelande i pressen och sedan gått hit till kammaren och frågat vederbörande statsråd om en sak, som han redan vet, synes mig vara olämpligt.

Vad sedan själva sakinnehållet i svaret angår tycker jag nog, att med den tidiga vår vi nu ha och med den tillgång på gammal potatis, som nu finns, skulle det icke ha varit farligt att här ge odlarna ett svar utan förbehåll. Od-larna få nu lägga in i detta svar vad de själva tro sig om att kunna göra.

Beträffande upphävet av handelsregleringen tror jag, att alla komma att vara tacksamma för det svar, som lämnats, och för vilket jag ber att få tacka.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Jag vill bara meddela den ärade interpellanten, att denna formulering icke är livsmedelskommissionens utan departementets. Såväl hos departementet som hos livsmedelskommissionen ha gjorts förfrågningar från jordbrukarnas sida i denna sak. Så snart jag för min del fick reda på dessa förfrågningar satte jag mig i förbindelse med livsmedelskommissionen, och det meddelande, som härvidlag lämnats, avfattades redan den 20 mars utan avsikt att verka som om besked lämnats innan interpellationen framställdes.

Vad beträffar tillgången på potatis vill jag bara tillägga, att vi i själva verket ännu icke veta hur stora kvantiteter vi ha att tillgå. Av hembuden att döma är den tillgängliga kvantiteten icke tillräcklig för att fylla behovet av potatis intill den nya skörden, men vi räkna med att många jordbrukare icke kommit med hembud, och att följaktligen tillgången på potatis för folkhushållet kan anses tillfredsställande.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! När jag erinrade om, att interpellationssvarets formulering är sådan, att var och en som läser interpellationen

Svar på interpellation. (Forts.)

kan få den uppfattningen, att meddelandet stod att läsa i pressen den 20 mars, så vill jag medge, att en analys av formuleringen icke behöver innebära en dylik tolkning, men att den som läser interpellationen och svaret på densamma lätt måste få den uppfattningen, att en riksdagsman först kunnat läsa ett meddelande i pressen och sedan gått hit och frågat om en sak, som han redan vet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 5.

Svar på interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I en till mig ställd interpellation har herr Birke med kammarens tillstånd frågat, om jag uppmärksammat den besparing, som skulle ernås genom en föreskrift i lösenförordningen om att tätare radavstånd skall användas vid utskrivning av expeditioner medelst skrivmaskin, samt om jag är villig låta utreda frågan om ändring av dessa förhållanden.

Detta spörsmål har behandlats i det betänkande angående pappersformaten inom statsförvaltningen, som den 15 februari 1943 avgivits av särskilda sakkunniga inom handelsdepartementet. De sakkunnigas förslag innebär beträffande det vanligaste skrivpappersformatet inom förvaltningen, att sidostorleken 225×360 mm skulle ersättas med sidostorleken 210×297 mm. I samband därmed ha föreslagits sådana ändringar i lösenförordningen, att man skulle få rum med ungefär samma textmängd på en sida i det nya formatet som man enligt gällande bestämmelser bör ha på en sida av nuvarande format.

Förslaget är föremål för remissbehandling.

Frågan om det lämpliga radavståndet å maskinskrivna expeditioner torde komma under bedömning vid den fortsatta handläggningen av nämnda sakkunnigförslag.

Härefter anförde

Herr **Birke**: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Av detsamma synes framgå, att här ifrågavarande spörsmål kommer att bli föremål för vidare behandling och utredning, och därför har jag endast att tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nilsson i Göingegården till mig framställt följande fråga:

Anser statsrådet, med anledning av den senaste tidens upprepade flygningar särskilt över södra och västra Sveriges territorium av främmande flygplan, att det svenska försvarets hittills vidtagna åtgärder för att avvisa planen äro tillräckliga, eller att skärpta försvarsåtgärder numera äro påkallade?

Till svar vill jag anföra följande.

Inom de områden, som i interpellationen avsetts, har en successiv förstärkning av luftvärnet ägt rum. Luftvärn kan emellertid självfallet icke under nuvarande förhållanden grupperas överallt utefter gränser och kuster. Våra resurser tillåta visserligen en ytterligare betydande effektivisering av åtgärderna till förhindrande av de i interpellationen avsedda neutralitetskränkningarna. En sådan ökning förutsätter dock ytterligare inkallelser till beredskapstjänst-

Svar på interpellation. (Forts.)

göring inom luftvärnet, vars värnpliktiga redan nu äro mycket hårt belastade med dylik tjänstgöring, utan att därför vinnes säkerhet för att inflygningar förhindras.

Av det sagda framgår, att den i interpellationen framställda frågan innefattar ett avvägningsspörsmål, på vars detaljer jag av förklarliga skäl icke kan här ingå. Jag är emellertid i tillfälle meddela, att en ytterligare förstärkning av luftvärnet inom förutnämnda delar av landet i dagarna planmässigt sker.

Härpå yttrade

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det snabba och välvilliga svar jag erhållit på mina frågor. I min interpellation har jag velat ge uttryck åt den oro, som på grund av inflygningarna både söder- och västerifrån har funnits hos befolkningen i de sydliga landskapen. Ingen begär väl, att luftvärn skall vara utposterat överallt såväl runt vårt lands gränser som på alla tänkbara punkter inom landet. Men då såväl enskilda plan som större flygförband ta sig friheten att kryssa över svenska städer och även över militära flygplatser utan att tillräckligt effektivt avvisas, är man icke endast förvånad över detta, utan det uppväcker en stark reaktion hos befolkningen. Man frågar sig, om de främmande planen anse flygrouten så säker, så att de hellre begagna den än någon annan väg, då de äro ute på operationer.

Av de nio stycken överflygningar, som ägde rum under tiden den 5—den 15 mars, märktes ju särskilt ett plan, som på låg höjd kretsade över Ystad utan att ens beskutas, liksom även de plan, som överflögo Ljungbyheds flygplats. Dessutom skedde ju inflygning av ett stort antal främmande plan söder om Göteborg, vilka fortsatte söderut över land och stad till Hallandsås och sedan satte kursen tvärs över Skåne. Allt detta har uppgivits av försvarsstabens luftförsvarsavdelning.

Då herr statsrådet uteslutande har talat om svårigheten att genom luftvärn avvisa neutralitetskränkningar av detta slag vill jag här endast fråga, huruvida man ej har andra möjligheter att bekämpa dylika överflygningar. Vid Ljungbyhed förefaller det exempelvis naturligt, att svenska stridsplan hade gått upp och sökt kontakt, men detta har jag ej kunnat upptäcka i det referat jag haft tillgängligt. I den mån överflygningarna ske över längre sträckor av svenskt land torde det väl icke ligga utom möjligheternas gräns att svenskt jaktflyg vidtar de åtgärder, som äro nödvändiga. Särskilt om överflygningarna ske på natten är luftvärnets uppgift synnerligen svår, om icke rent av olöslig. I sådana fall bör jaktflyg kunna användas på samma sätt som när plan avvisas, då de närma sig sina anfallsmål. Herr statsrådets meddelande att i dagarna sker en planmässig förstärkning av luftvärnet inom de berörda områdena hälsar jag med den allra största tillfredsställelse.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Sköld: Herr talman! Med anledning av den direkta fråga, som här ställts till mig, om icke jaktflyg skulle kunna deltaga i neutralitetsvakten, vill jag endast meddela, att mindre delar av jaktflyget äro avdelade för dylik uppgift. Vid åtminstone ett par tillfällen har det också använts härför, ehuru det vid just dessa tillfällen icke varit möjligt för planen att nå kontakt med de neutralitetskränkande flygplanen. Jag vill emellertid understryka, att i vårt arbete med upprustningen får man också ta hänsyn till att flygvapnets resurser i största möjliga utsträckning inriktas på uppbyggandet av vårt flygvapen, och att man därför icke kan låta flygvapnet få alltför stora uppgifter i neutralitetsvakten.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Jag har fått ett brev från en värnpliktig i Landskrona, som jag lämnade till försvarsministern för en stund sedan, och som han sålunda ännu icke hunnit läsa igenom. Enligt detta brev skulle en överflygning ha ägt rum över ett bemannat luftvärnsbatteri utan att något försök gjorts att avlossa vare sig varningsskott eller verkningseld. På de värnpliktigas fråga till befälet, som enligt brevet utgjordes av en sergeant, skulle vederbörande ha svarat, att han icke fått något meddelande om, att det skulle komma något plan, och att man därför icke kunde vara färdig att skjuta.

Nu skall man naturligtvis icke fästa så stort avseende vid vad som står i ett sådant här brev, och jag skulle för mitt vidkommande icke ha sagt något om detta brev, om icke frågan kommit upp vid detta tillfälle. Jag hade bara tänkt, att försvarsministern skulle få ta del av detta brev och göra något av det, om han fann anledning därtill. Jag vill bara begagna tillfället att meddela, att brevet i fråga kommit mig till handa, så att vederbörande brevskrivare kan känna sig övertygad om, att vad han skrivit också blivit uppmärksammat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lövgren till mig framställt frågor, huruvida jag hade intrycket, att indragningen av postverkets värdebrevbäring givit ett i allo gott resultat och, om så icke vore fallet, huruvida jag vore beredd att medverka till värdebrevbäringens återinförande. Med anledning härav vill jag anföra följande.

Särskild utbäring av värdepost har förekommit i Stockholm, Göteborg och Malmö till den 1 augusti 1942. Frågan om en indragning av värdebrevbäringen i dessa städer väcktes av besparingsberedningens postkommitté, som ansåg, att det kunde starkt ifrågasättas, huruvida den betydande kostnad, som värdebrevbäringen drog och vilken uppgått till i genomsnitt mer än 30 öre för varje utburen försändelse, verkligen motsvarade värdet av anordningen. Till denna uppfattning hade kommittén kommit jämväl av det förhållandet, att värdebrevbäringen knappast vore enbart till fördel för allmänheten.

Besparingsberedningen beräknade, att den årliga utgiftsminskningen genom värdebrevbäringens slopande skulle uppgå till omkring 700,000 kronor. Därvid hade hänsyn tagits till kostnaden för den personalökning å postanstalterna, som bleve nödvändig och som uppskattades till omkring 200,000 kronor.

Av generalpoststyrelsen har jag inhämtat vissa uppgifter rörande de erfarenheter, som under den tid, då värdebrevbäringen varit indragen, vunnits i fråga om verkningarna av denna.

Den omedelbara besparingen uppgick till minst 675,000 kronor för år räknat. Antalet övertaliga värdebrevbärare, som i samband med indragningen placerades för tjänstgöring i lägre grad, har emellertid sedan den 1 augusti nedgått. Antalet utgör för närvarande 60 och beräknas vid 1946 års utgång uppgå till endast 9. Det är givet, att besparingen successivt kommer att ökas i den mån kvarvarande värdebrevbärare avgå ur tjänst och i samband därmed de göromål, som övergångsvis anförtrotts dem, övertagas av personal i lägre löneställning.

Såsom på förhand kunde beräknas, har värdebrevbäringens slopande nöd-

Svar på interpellation. (Forts.)

vändiggjort anställandet av ytterligare arbetskraft på postanstalterna för avisering samt utlämning av värdeförsändelser och penningmedel. I fråga om den förstärkning av kassapersonalen, som vidtagits efter den 1 augusti 1942, är det i många fall förenat med svårighet att fastställa, i vilken mån denna förstärkning kan sägas vara direkt föranledd av det ökade arbetet med värdeutlämning. Redan tidigare var personalen i kassatjänst på sina håll alltför knapp. Enligt inhämtade uppgifter kan emellertid den årliga kostnaden för den av värdebrevbäringens indragning direkt föranledda, hittills vidtagna personalökningen vid postanstalterna uppskattas till för Stockholm 100,000 kronor, för Göteborg 55,000 kronor och Malmö 15,000 kronor eller sammanlagt omkring 170,000 kronor.

Såsom av det sagda framgår, beräknas värdebrevbäringens indragning ha inneburit en verklig besparing för statsverket av omkring en halv miljon kronor för år.

Den relativt korta tid, som förflutit sedan värdebrevbäringen indrogs, lämnar icke möjlighet till ett definitivt bedömande av den nya ordningens verkningar i övrigt. Enligt vad generalpoststyrelsen upplyst hava emellertid klagomål från allmänhetens sida förekommit endast i ett fåtal fall.

Interpellanten har velat se ett visst orsakssammanhang mellan en på senare tid inträdd ökning av postförfalskningarna och värdebrevbäringens slopande.

Det är riktigt, att antalet förfalskningar under de senaste åren starkt ökats. Sålunda utgjorde enligt vad generalpoststyrelsen upplyst hela antalet förfalskningar år 1939 116 och år 1942 882. Stegningen står givetvis i samband med ökningen av hela antalet postanvisningar och utbetalningskort, som under angivna år ökat med 60 procent. Denna ökning är i avsevärd grad att tillskriva nu rådande beredskapsförhållanden, enär den till största delen utgöres av penningsändringar avseende familjebidrag, krigsavlönning och dylikt. Ökningen i antalet förfalskningsbrott torde emellertid även kunna sättas i samband med den allmänna tendens till stegrad bottenlighet, som krisförhållandena medföra.

För att söka få en uppfattning om, huruvida värdebrevbäringens indragningen kunnat i och för sig påverka antalet förfalskningsbrott, har generalpoststyrelsen låtit verkställa en särskild utredning. Denna har givit vid handen, att såvitt Göteborg angår någon ökning av antalet förfalskningsfall *efter* värdebrevbäringens slopande icke uppkommit. För Malmös del har en viss minskning inträtt. Vad Stockholm angår, så utvisa månaderna september—oktober en kraftig ökning. Denna är emellertid att hänföra till en serie brottsliga förfaranden av en hos postverket anställd funktionär och har alltså intet som helst samband med värdebrevbäringens indragning.

Men hänsyn till den korta tid, som förflutit från värdebrevbäringens indragning, måste utredningens resultat helt naturligt tagas med viss försiktighet. Den kan emellertid icke anses giva något stöd för att värdebrevbäringens indragning skulle i och för sig ha föranlett ökad brottslighet.

I detta sammanhang synes även lämpligen kunna anmärkas, att för år 1942 hela antalet falskeligen utkvitterade postanvisningar och utbetalningskort per en miljon dylika försändelser utgjorde 31.31 stycken. Postverkets förlust genom dessa förfalskningar uppgick på varje miljon förmedlade penningtransaktioner under samma år till 6 kronor 63 öre eller, uttryckt i procent, 0.00066 % av det sammanlagda beloppet av här ifrågakomma medel.

Då såsom av det anförda framgår några olägenheter av väsentlig art av värdebrevbäringens indragning knappast kunnat påvisas, saknar jag för närvarande anledning överväga ett återinförande av densamma.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Min tacksamhet skulle emellertid ha varit större än vad den nu kan vara, om herr statsrådet hade ställt i utsikt ett återställande av värdebrevbäringen. Nu utmynnade svaret i orden, att det för närvarande saknas anledning överväga ett återinförande av densamma. Jag tillåter mig nämligen hysa en rakt motsatt uppfattning. Besparingen blir — såsom framgår av herr statsrådets svar — omkring en halv miljon kronor för år i stället för de 700,000 kronor, som besparingsberedningen beräknade den till. För att vinna denna halva miljon kronor har man ålagt allmänheten att till ett antal av 5,200 per dag vandra till postkontoren för att utkvittera de värdeförsändelser, som allmänheten förr kunde utkvittera hos värdebrevbäraren under dennes rundvandring genom distriktet. För årets 300 vardagar leder alltså indragningen av värdebrevbäringen till ett sammanlagt antal eljest obehövliga besök på postkontoren av icke mindre än 1,560,000. Lågt räknat åtgår det väl en halv timme för varje dylikt besök, fränsett allt besvär med anskaffande av vittnen eller legitimationsbevis. För den halva miljon, som postverket vinner, får allmänheten följaktligen underkasta sig besvär, som måste värderas till ett dubbelt eller kanske tredubbelt så högt belopp. Vad man än må säga om denna »reform», rationell är den icke.

Besparingsberedningen menade, att värdebrevbäringen drog en kostnad på i genomsnitt 30 öre för varje försändelse respektive penningbelopp. Beredningen ansåg, att detta utgjorde motiv nog för indragningen. Postverket är emellertid principiellt byggt på principen att utjämna befordringskostnaderna. Det kostar alldeles säkert mer än 20 öre att befordra ett brev från Karesuando till Malmö än från den ena ändan av staden till den andra, men den ena befordringen får utjämna och bära kostnaderna för den andra. På den principen har postverket vuxit sig starkt ekonomiskt sett — trots sina till billigt pris utförda tjänster — varjämte verket blivit populärt. Det finns enligt min mening anledning att fasthålla vid denna princip och icke försämma utan i stället alltjämt sträva till ett förbättrande av de tjänster, som verket gör allmänheten. I valet mellan att sänka standarden eller genomföra en taxehöjning bör man hellre tillgripa det senare alternativet, eftersom detta ur allmänhetens synpunkt måste bli vida billigare än det tidsödande förfarande, som måste uppstå genom en indragningsåtgärd. Om jag läst statistisk årsbok rätt, uppgår antalet värdeförsändelser årligen till c:a 80—83 miljoner st. En portohöjning på i genomsnitt 5 öre skulle alltså medföra en inkomstökning på omkring 4 miljoner kronor. Jag tror att allmänheten skulle finna sig i en dylik åtgärd med tillfredsställelse, om postverket använde den sålunda ökade inkomsten till vidmakt-hållande av redan invand standard av sina tjänster och förbättring av densamma på punkter, där så finnes påkallat.

Indragningen av värdebrevbäringen har emellertid även andra sidor än de rent ekonomiska. För brevbärarkåren har värdebrevbäringen inneburit en fördel på det sättet, att dess äldsta medlemmar, som på grund av årtiondens vandring i trappor blivit mindre arbetsföra, kunnat erhålla detta lättare arbete under de sista åren av sin tjänstgöring. Sedan värdebrevbäringen slopats finnas inga dylika lättare reträttplatser. Detta kommer sannolikt att leda till förtidspensionering av åtskilliga brevbärare, som eljest kunnat gå kvar och göra skäl för sig under ännu något eller några år. Det innebär även ett stopp i befordringshänseende och återverkar därigenom menligt på förhållandena inom kåren. Poststyrelsen betonade mycket starkt detta förhållande i sitt utlåtande över besparingsberedningens förslag. Det förefaller mig anmärkningsvärt, att

Svar på interpellation. (Forts.)

icke större hänsyn togs till styrelsens i sak nedgörande kritik av förslaget. Styrelsen summerade ned sin syn på denna detalj i följande ord: »Värdebrevbäringen har således möjliggjort, att den vanliga brevbäringen kunnat fullgöras av fullt effektiva arbetskrafter, varigenom kostnaderna kunnat hållas nere. Försvinner den regulator på arbetsintensiteten, som värdebrevbäringen faktiskt utgör, kommer utan tvivel den vanliga brevbäringen att fullgöras mindre effektivt och med större kostnader än för närvarande.» Därmed avsågs alltså tiden före indragningen.

Statsrådet har låtit verkställa en utredning rörande det samband, som ökningen av förfalskningsbrotten kunna ha med den indragna värdebrevbäringen. Resultatet därav utmynnar i den uppfattningen, att utredningen icke ger något stöd för att indragningen skulle ha föranlett ökad brottslighet. Om detta håller streck, är det något att vara tacksam över. I och för sig skulle det nämligen inte vara så underligt, om postförfalskningarna ökade, när postanvisningar och postgirokort i tusental varje dag avlämnas i brevlådorna. Antalet postförfalskningar steg — som vi hörde av statsrådets svar — från 116 år 1939 till 882 år 1942. Antalet indragna värdebrevbärartjänster var 161. Det behöver inte vara en så stor procent av antalet postförfalskningar, som ha sin orsak i den lättvindighet, med vilken värdeanvisningarna avlämnas till adressaten, förrän vi inom fångelsernas murar ha ett lika stort antal personer som antalet indragna tjänster. Då årskostnaderna för varje fånge sannolikt belöpa sig till 3,500—4,000 kronor, synes det mig finnas starka skäl att observera även denna sida av saken.

I en tidning — jag har inte antecknat vilken — fanns intagit ett uttalande av komminister Gustaf Kihlstedt, som tjänstgör vid Stockholms stads rannsagningsfängelse. Han sade bl. a.: »Då värdebrevbäring ägde rum, voro stölder av postanvisningar relativt sällsynta, så att besparingen av att man slopat värdebrevbärarna torde bli ganska liten.» Detta var alltså hans uppfattning, och han är ju ändå i förbindelse med de människor, som råka illa ut på detta sätt. På grund därav borde han ha en viss möjlighet att bedöma denna sak.

Under åren närmast efter förra världskriget hade postverket att dragas med en viss konkurrens från organisationer, som bildats i de större städerna för distribution av försändelser, som eljest bruka gå genom postverket. Denna konkurrens bottnade huvudsakligen i de då gällande höga portoavgifterna för vissa slag av försändelser men säkerligen också i någon mån i en önskan att på ett bekvämare sätt sköta utväxlingen av försändelser mellan vissa företag inbördes eller med allmänheten. Det skulle icke förvåna mig, om indragningen av värdebrevbäringen skulle leda till att många företag och institutioner, som ha att verkställa ett större antal kvartals- eller månadsutbetalningar till personer, som på grund av ålder eller andra omständigheter ha svårt att besöka postkontoren, gjorde detta genom att direkt anställa personer, som utförde uppdraget. — Jag fick detta antagande bekräftat i ett brev, som jag erhöll för några dagar sedan från en posttjänsteman. Denne omtalade, att det för närvarande inom Stockholm anlitas 26 f. d. värdebrevbärare tre dagar i månaden för att inom staden bära ut de understöd och tillägg till folkpensionerna, som lämnas åt äldre och orkeslösa personer m. fl. Detta är förmodligen endast en början. Det kan mycket väl utveckla sig på det sättet, att statsverket i portoavgifter och på annat sätt förlorar precis lika mycket, som man vann genast vid värdebrevbäringens indragande. Även den sidan av saken talar således för att man bör gå tillbaka till den gamla ordningen.

Jag vågar därför, herr talman, ställa en vädjan till herr statsrådet att noga följa utvecklingen på detta område. Min tro är, att det var ett misstag att

Svar på interpellation. (Forts.)

företa denna besparingsåtgärd. Jag hoppas, att generalpoststyrelsen icke skall underlåta att anmäla detta för statsmakterna, när förändringen hunnit verka ännu en tid och bättre material för frågans bedömande än vad nu är fallet föreligger.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Den ärade interpellanten förbigår alldeles det faktum, att särskild värdebrevbäring tidigare fanns anordnad endast i de tre största städerna. De olägenheter, som han nu uppger skola hava inträtt för trafikanterna, måste således ha funnits på alla andra orter redan förut. Det var visserligen inte rättvisesynpunkter, som lågo till grund för statsmakternas åtgärder i detta fall, men man måste ha i minnet, att det här endast gäller ett privilegium för Stockholm, Göteborg och Malmö, som dessa städer förlorat genom värdebrevbäringens indragning. Den möjlighet att — som interpellanten påpekade — låta äldre brevbarare övergå till den mindre ansträngande värdebrevbäringen, som tidigare fanns, har således inte förelegat annorstädes än i de tre största städerna.

Den statistik, som herr Lövgren har uppgjort beträffande de olägenheter, som ha uppstått för trafikanterna, kan jag inte under några förhållanden godkänna. Han har endast tagit reda på hur många utbetalningar, som ske på postgiro och postanvisningar, och han har då räknat med en särskild resa eller ett besök för varje sådan transaktion. I själva verket förhåller det sig på det sättet, att ett icke ringa antal kunder ha flera, ja kanske hundratals transaktioner för varje besök, som vederbörandes springpojke avlägger på postkontoret. — Jag kan vidare inte förstå, att herr Lövgrens uppgifter om fångvårdskostnaderna ha någon betydelse i detta sammanhang, då generalpoststyrelsen visat, att det icke förekommit någon stegring av brottsligheten. Det uttalande av den åberopade fängelsepastorn, som pekar i motsatt riktning, förefaller mig ganska förvånande, ty nog borde väl generalpoststyrelsen, som har att utreda alla brott av denna beskaffenhet, veta bättre besked i denna fråga än en fängelsepastor.

Herr **Carlström**: Herr talman! Vad som ligger bakom denna interpellation är ett skolexempel på hur man från visst håll uppfattar varje ansträngning till sparsamhet genom inskränkningar av de anordningar, som vi hittills haft från statens sida. Det är rätt betecknande, att en ledamot av riksdagen här kräver, att man skall återgå till det tidigare, dyrare systemet. Besparingsberedningen hade nämligen här på ett område verkligen lyckats komma fram till en årlig besparing — låt vara på endast en halv miljon kronor — under det att det på de flesta andra områden — utom då det gäller rationaliseringsverksamheten i stort i verken — har varit mycket besvärligt att överhuvud taget komma till några resultat.

Interpellanten har inte lyckats bevisa, att brottsligheten på grund av denna indragning verkligen ökat på det sätt han gjorde gällande. I Göteborg och Malmö har ju brottsligheten inte ökat något alls. — Interpellanten åberopade vidare det ökade besvär, som uppstått för allmänheten. Visserligen kan det ibland vara tråkigt för folk att behöva ta en halv timmes promenad för att hämta värdeposten, men det kan nog många gånger vara nyttigt också. Dessutom är det ju ett kärt besvär att gå för att hämta pengar.

Den utredning, som vi inom besparingsberedningen sökte åstadkomma i denna fråga, visade, att omkring 30 % av de personer, som värdebrevbäraren uppsökte, inte voro anträffbara. I dessa fall måste värdebrevbäraren således gå tillbaka med pengarna, och sedan fick vederbörande hämta dem själv i alla fall.

Svar på interpellation. (Forts.)

Då herr Lövgren säger, att detta uppslag till besparing var ett misstag, skulle det betyda, att allt som göres för att åstadkomma sparsamhet är missgrepp. Enligt herr Lövgrens uppfattning skulle vi icke på något område få inskränka de tjänstbarheter, som staten kan tillhandahålla, även om man därigenom kunde åstadkomma icke oväsentliga besparingar. Vad tjänade det under sådana förhållanden egentligen till att tillsätta en särskild besparingsberedning?

Jag tror, att de argument, som av herr Lövgren framförts, äro alldeles »over evne». Det måste ligga något annat än månheten om storstäderna bakom denna interpellation, men jag kan inte säga vad.

Herr Lövgren: Herr talman! Till herr Carlström vill jag säga, att om man har ett postverk, som är byggt på principen att åstadkomma en utjämning av transportkostnaderna och en billigare befordran från avsändare till adressat av alla möjliga slags försändelser, och om man har kommit fram till en viss standard, som man anser vara bra — vilket även poststyrelsen ansåg; hela dess utlåtande över besparingsberedningens förslag är egentligen en motivering för avslag — bör man också söka bibehålla densamma. Att sedan poststyrelsen får finna sig i maktspråk från högre maktens sida är ju en annan sak.

Herr Carlström skulle även kunna vinna ett förbilligande och göra besparingar, om varje mjölkkund gick hem till mjölkproducenten och hämtade mjölken. Men detta är inte praktiskt, och alltså gör man det inte. Man organiserar i stället distributionen av mjölk så, att mjölken praktiskt taget kommer till alla människors dörrtröskel. Jag kan inte finna, att det är något fel i en sådan organisation.

Det förhöll sig i alla fall på det sättet, att en värdebrevbärare tog med sig ungefärligen 60 försändelser, av vilka han kunde distribuera ungefär 50. Nu lämnar han i stället postanvisningar och postgirokort i brevlådorna. Även om det finns många, som erhålla 2 eller 3 försändelser på en gång, leder emellertid detta system i stort sett till att i stället för att en enda människa klarar av dessa 50 försändelser, kommer ett 40—50-tal människor att få vandra till postkontoret och offra cirka en halvtimme för att utkvittera försändelserna i fråga. Den omständigheten att värdebrevbäringen varit inskränkt till de tre största städerna i landet synes mig inte utgöra något skäl för att densamma skulle indragas. Lantbrevbärarna föra ju även med sig värdebrev, och man kan därför säga, att i vida trakter av landsbygden är saken ordnad på samma sätt som i storstäderna. Att man i de tre största städerna haft denna anordning förmodar jag har berott på att det ur postverkets synpunkt redan från början framstått som en riktig och rationell anordning att på det sättet avlasta en massa arbete från kassorna på respektive postkontor, slippa långa köbildningar och göra en tjänst åt allmänheten, även om denna tjänst inte medför någon direkt ekonomisk vinst.

Ingen skall heller kunna inbilla mig, att det inte kommer att återverka på brottsligheten, att man på det sätt som nu sker dräller ut värdeförsändelser i lägenheterna runt om i staden, försändelser som lätt kunna komma i händerna på obehöriga, vilka sedan falla för frestelsen, begå en förfalskning och sedan befolka fängelserna och på det sättet tära på statskassan.

På detta sätt ser jag saken, och jag är övertygad om, herr talman, att när man summerar ned de fakta som tala för och emot i denna fråga efter en längre tids erfarenhet, skall man finna, att man icke vann någon verklig besparing genom värdebrevbäringens indragande, utan att denna åtgärd endast ställde till trassel och olyckor, som eljest hade kunnat undvikas.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Carlström**: Herr talman! De där högre makterna, som herr Lövgren talade om, och vilkas ingripande postverket inte hade kunnat motstå, lära väl ändå inte ha varit brutalare än att saken icke hade genomförts, om postverket hade förklarat, att den icke kunde genomföras.

Herr Lövgren gjorde sedan en jämförelse med mjölkdistributionen. Jag har emellertid hört sägas, att om man köper mjölk i en affär i Stockholm, får man den billigare än om man vill ha den hemburen, i vilket senare fall man får betala extra för den saken. Denna jämförelse tycker jag således inte rimmar alls.

Då herr Lövgren frågar, varför folk skall behöva offra en halvtimme för att gå och lösa ut sina försändelser, skulle man kunna dra ut konsekvenserna av detta resonemang ytterligare ett steg och fråga, varför folk skall gå till postverket med sina försändelser; skulle inte postverket kunna hämta även de försändelser som skola skickas i väg. Genom ett sådant resonemang skulle man ju kunna komma fram till den slutsatsen, att man genom att företaga en dylik åtgärd skulle kunna göra ytterligare »besparingar».

För övrigt får jag säga — utan att här vilja draga upp några motsättningar mellan landsbygden och storstäderna — att landsbygdens folk får göra sig mycket mera omak och besvär för att bli tillgodosedda i posthänseende än vad stockholmarna, göteborgarna och malmöborna få göra. Jag tror också, att man i vissa avseenden kan komma fram till en viss standard — herr Lövgren begagnade detta uttryck — som i det långa loppet visar sig vara överdrivet hög, och som man i sådana tider vari vi nu leva och då det är fråga om att göra besparingar gott kan minska en smula.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 8.

*Svar på
interpellation.*

Herr statsrådet **Domö** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Ericsson i Sörsjön frågat mig, om jag är villig att medverka till genomförande av bestämmelser, varigenom Kungl. Maj:t kan äga befogenhet att mot markägares vilja meddela rätt till anläggning av för bränsleförsörjningen nödvändiga skogsvägar.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Som utgångspunkt för sin fråga har interpellanten tagit ett aktuellt fall, där enligt interpellantens uppgift på grund av vissa markägares motstånd ett för möjliggörande av avsedda avverkningar planerat vägbygge icke kommit till stånd, vilket haft till följd att hela den omfattande bränsleuttagningsplanen för området i fråga omintetgjorts. Enligt interpellanten skulle bränslekommissionen ha underrättats härom, men kommissionen skulle icke ansett sig kunna göra annat än att underrätta vederbörande om att, därest rätt till väg kunde erhållas, förfogandelagen skulle kunna tillämpas för att åstadkomma avverkningen men icke för framtvingande av vägbygget.

Av uppgifter, som bränslekommissionen på min anmodan lämnat om fallet, framgår, att, sedan kommissionen erhållit kännedom om detsamma, frågan dryftats å bränslekontoret i länet i närvaro av representanter för kommissionen, varvid framhållits, att, därest erforderlig mark för väg ej frivilligt ställdes till förfogande, kommissionen skulle, efter att ha erhållit anmälan om förhållandet, kunna göra framställning till Kungl. Maj:t om upplåtelse av mark för väg med stöd av allmänna förfogandelagen. Vid detta tillfälle hade kommissionens representanter haft den uppfattningen, att vissa markägare motsatt sig upplåtelse av mark för det ifrågasatta vägbygget. Emellertid har vederbörande länsjägmästare sedermera lämnat den upplysningen, att jord-

Svar på interpellation. (Forts.)

ägarnas motstånd icke avsett byggandet av vägen utan endast försäljningen av skog. Något hinder för vägföretaget skulle således icke föreligga.

Av de uttalanden som gjorts vid det omnämnda sammanträdet å bränslekontoret synes framgå, att kommissionens representanter ansett att allmänna förfogandelagen kunde tillämpas för att få till stånd det planerade vägföretaget. Jämväl bränslekommissionen har givit uttryck åt samma uppfattning samt uttalat, att till följd härav några särskilda bestämmelser icke äro erforderliga för att möjliggöra anläggandet av skogsvägar för tillgodoseende av bränsleförsörjningen. Även jag delar denna mening. Skulle särskilda regler tillskapas för ett så begränsat ändamål, som här är på tal, kan man befara, att yrkanden om specialföreskrifter, ehuru i och för sig icke nödvändiga, även i andra likartade fall komma att framställas. Har man då för ett syfte som det förevarande utfärdat särskilda bestämmelser, torde andra förslag icke utan särskilda skäl kunna avvisas. Föreskrifter av den art, interpellanten ifrågasatt, synas mig således icke böra meddelas.

Härpå yttrade

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för hans vänlighet att besvara den av mig framställda interpellationen.

Orsaken till min hänvändelse till herr statsrådet var den, att de personer vilka erhållit uppdraget att för ett industriföretags räkning kontraktera med vissa skogsägare om leverans av brännved men misslyckats härmed, hade vänt sig till mig med begäran om hjälp och bistånd på grund av det läge som uppkommit.

Det förklarades bestämt, att den rätt så betydande brännvedsleveransens omintetgörande hade sin orsak däri, att några av markägarna inom det område, där uttagningen skulle ske, icke voro villiga att medgiva rätt till anläggning av väg över mark där de ägde andelar. För egen del anser jag, att den framställning av förhållandet som lämnats var riktigt, isynnerhet då priset på brännveden måste anses ha varit tillfredsställande och icke mindre än 700 av delägarna i skifteslaget accepterat de erbjudna villkoren.

Med hänsyn till att bränslefrågan med rätta ansetts vara en av vårt lands viktigaste anläggningar under denna svåra tid har jag ansett det vara angeläget att fästa herr statsrådets uppmärksamhet på vad som i det av mig refererade aktuella fallet förekommit. Det kan nämligen icke enligt min mening vara riktigt, att uttagning av brännved förhindras på grund av enskilda markägares vägran att frivilligt ställa mark till förfogande för nödvändigt vägbygge.

Beträffande frågan huruvida allmänna förfogandelagen till sin innebörd skulle vara av sådan räckvidd, att den kunde användas även för framtvingande av vägbyggnad emot markägares vilja, så meddelades det mig, att bränslemyndigheterna lämnat det beskedet, att förfogandelagen icke vore användbar för dylikt ändamål.

Jag konstaterar sålunda, att det på denna punkt förekommer i viss mån mot varandra stridande uppgifter.

Då emellertid herr statsrådet självt nu förklarar, att han hyser den uppfattningen, att allmänna förfogandelagen är användbar för det ändamål varom nu närmast är fråga, så anser jag, att de tvivel, som tydligen på denna punkt förefunnits, härigenom blivit undanröjda, och vid sådant förhållande har jag icke längre någon anledning att påyrka, att ytterligare särskilda bestämmelser skola genomföras i syfte att under nuvarande onormala förhållanden mot markägarens vilja framtvinga för bränsleförsörjningen erforderliga skogsvägar.

Det väsentliga för mig blir därför, att det medel, som nu tydligen redan

Svar på interpellation. (Forts.)
finns, också vid förefallande behov kommer till användning, och jag drar den slutsatsen, att herr statsrådet kommer att lämna sin medverkan härtill, när detta kan anses vara av behovet påkallat.

Vidare anfördes ej.

§ 9.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 189, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; och
nr 192, angående statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott den på kammarens bord liggande motionen nr 339 av herr *Hoppe m. fl.*

§ 11.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

Första lagutskottet hade i ett sammanhang behandlat de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 128 i första kammaren av herr *Björck*, nr 177 i samma kammare av herr *Näslund* och nr 195 i andra kammaren av herr *Sundqvist m. fl.*

I motionen I: 177 hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i fråga om sådan ändring av lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster, att stadgandet i 41 § 4 mom. att Konungen äger utnämningssätt till kyrkoherdetjänst var tredje gång den är ledig upphävd.

I motionerna I: 128 och II: 195, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående sådan ändring av förenämnda lag, att kyrkoherdetjänst var tredje gång den bleve ledig skulle utan prov och val efter ansökan tillsättas av Konungen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 177 samt I: 128 och II: 195, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hedlund* i Östersund och *Nilson* i Eskilstuna, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 128 och II: 195 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring av lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster, att kyrkoherdetjänst var tredje gång den bleve ledig skulle utan prov och val efter ansökan tillsättas av Konungen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Första lagutskottet har i detta utlåtande behandlat två motioner, som syfta åt olika håll. I motionen nr 177 i första kammaren hemställer herr *Näslund*, att bestämmelserna i prästvalslagen om tredjeångstillsättning av kyrkoherdetjänst skola upphävas. I motionen nr 195 i andra kammaren hemställer herr *Sundqvist* jämte två medmotionärer, att bestämmelserna om tredjeångstillsättning skola bibehållas, men att vid dylik tillsättning provpredikan icke skall hållas och val icke ske.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

(Forts.)

Jag har i första lagutskottet biträtt avslagsyrkandet på den motion, som avser att avskaffa Konungens utnämningssätt vid tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst men däremot yrkat bifall till och tillsammans med herr Nilson i Eskilstuna reserverat mig till förmån för den motion, vari yrkas att bestämmelserna om provpredikan och val skola upphävas.

Gentemot ett sådant yrkande framhålles i den allmänna diskussionen, att församlingarnas urgamla rätt att själva välja sin själasörjare härigenom skulle rubbas. Det kan diskuteras om församlingen bör ha rätt att själv utse sin själasörjare, men i och med att riksdagen i prästvalslagen infört den bestämmelsen, att Konungen i vissa fall skall tillsätta kyrkoherde, har ju i detta avseende kommunernas självbestämningssätt upphört. När man alltså överlåter till Kungl. Maj:t att tillsätta kyrkoherdetjänst, kan jag inte förstå meningen i att sätta i gång proceduren med provpredikan och val. Det kan i och för sig inte betyda så mycket, säger man, att denna procedur får äga rum. Men i de fall — åtminstone dem jag känner — där prästval har skett med tillämpning av dessa bestämmelser, har detta förfaringssätt inte tjänat ett enda praktiskt syfte men däremot verkat oerhört irriterande på församlinglivet.

Tredjegångstillsättningen av kyrkoherdetjänst avser att ge befordran åt förtjänta prästmän, som inte tidigare vunnit sådan. Det kan till exempel gälla prästmän, som tjäna i utlandet, och beträffande vilkas verksamhet i församlingen man ingenting känner, eller prästmän som ha misslyckats vid tidigare val. Har en prästman en gång misslyckats vid ett kyrkoherdeval, så är han ur räkningen, hur förtjänt han än må vara av att erhålla befordran. Det är således mycket välgrundat och rättvist att behålla tredjegångstillsättningen, men att behålla val och provpredikan i sådana fall tycker jag är alldeles meningslöst, icke minst på grund av den oro och irritation det skapar. Jag har bevittnat ett par fall, där kyrkoherdetjänster ha tillsatts med tillämpning av nu rådande bestämmelser i detta avseende. I den ena församlingen resonerade valmännen som så: vad tjänar det till att vi ställa till val, kungen utnämner i alla fall den vi inte vilja ha till själasörjare, och att ställa till med en dyrbar valprocedur är meningslöst. I den andra församlingen ville man värja sig mot en kandidat, som var uppförd på förslaget. Där blev valdeltagandet stort, och man samlade sig enigt om en kandidat. Men Konungen måste rättvisligen följa bestämmelserna att befordra förtjänt prästman och utnämnde den prästman, som församlingen inte ville ha, och vars utnämning den gjort allt för att hindra. Det är helt naturligt, att valproceduren var en parodi, som skapade våldsam irritation i församlingen, och den prästman som utnämns reste säkerligen till sin nya församling med känslor, som inte voro av det angenämaste slaget.

Det är sådana förhållanden, som ha gjort, att jag finner det alldeles obehörligt, för att inte säga olyckligt, att prästval få förekomma vid tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänster. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte herr Nilson i Eskilstuna avgivit till detta utskottsutlåtande.

Herr Lindqvist: Herr talman! Det finns säkerligen många, både enskilda personer och församlingar, som äro missbelättna med vissa utnämningar av kyrkoherdar. Detta kan man finna förklarligt av sådana skäl, som herr Hedlund anförde. Jag vill för min del säga, att man vid utnämningarna icke bör anse endast examensmeriter för avgörande. Man borde också se till, att den person som blir utnämnd, även har möjlighet att fylla platsen som kyrkoherde. Nu lämnar resultatet i en del fall mycket övrigt att önska. Jag känner sådana fall i mitt eget län, och det finns säkerligen sådana litet varstans. När den

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

nyutnämnde kyrkoherden, som församlingen inte har valt, varken är god predikant eller förmår att på ett riktigt sätt deltaga i församlinglivet, är det ju givet, att församlingen blir missbelåten. Men i de fall, där församlingen i stället för den person den hade röstat på får en i alla avseenden duglig person, blir församlingen snart belåten med honom och han med församlingen. Jag vill naturligtvis inte ta upp till kritik de utnämningar, som ha blivit gjorda, men jag har velat framföra detta till den kraft och verkan det hava kan, på det att ecklesiastikministern vid utnämningar av kyrkoherde måtte, som jag sade, inte allenast se till examensmeriter utan sörja för att den som blir utnämnd till kyrkoherde verkligen kan fylla platsen som sådan. Det är inte lätt att ordna den angelägenhet, det här gäller, på ett sätt som kan tillfredsställa alla. När man skall ta hänsyn såväl till församlingen som till prästerskapet uppstå stora svårigheter.

Den nu gällande prästvalslagen är ju relativt ny. Vi beslutade den vid riksdagen 1934, och den trädde i kraft den 1 januari 1935. Denna lag kom till stånd först efter mycket långa utredningar, varvid det visade sig, att många meningsskiljaktigheter förelågo på olika håll. Dessa meningsskiljaktigheter ha ju kommit till synes såväl här i riksdagen som vid kyrkomötet, när frågan behandlats där. Den lag som tillkom 1934 var ju avsedd att ersätta 1910 års lag på området. 1910 års lag var utsatt för en mycket stark kritik, och särskilt var detta fallet beträffande de bestämmelser, som avsågo val av kyrkoherde. Från prästerligt håll framhölls gång efter annan, att lagen icke uppfyllde rimliga krav i fråga om rättvisa vid befordran efter förtjänst och skicklighet. Alltför många gamla förtjänta präster fingo hela sitt liv stanna som komministrar. Många olika förslag avseende att skapa mera rättvisa framkommo gång efter annan utan att dock leda till något resultat. År 1930 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för ytterligare utredning av frågan. Vid detta tillfälle anförde departementschefen bland annat följande: »Det huvudproblem, det här gäller att lösa, är spørsmålet om ett rätt avvägande mot varandra av församlingarnas på den historiska utvecklingen grundade och även i och för sig berättigade anspråk på medbestämmanderätt vid utseendet av deras själasörjare och prästerskapets lika berättigade krav på en i möjligaste mån rättvis och likformig samt efter i lag fastställda grunder skeende befordran.» En utredning kom alltså till stånd, men enighet var svårt att uppnå. När departementschefen skulle pröva de olika förslag som framkommit — det var åtminstone tre stycken — ansåg han sig icke kunna följa något av dessa förslag utan föreslog i stället i propositionen införande av en regel, enligt vilken kyrkoherdetjänst var tredje gång den blev ledig skulle tillsättas av Kungl. Maj:t. Församlingen skulle dock ha rätt att genom ett vanligt val ge sin mening till känna. Det skulle bliva så att säga en rådgivande röstning. Detta Kungl. Maj:ts förslag blev av riksdagen antaget, och lagen har nu gällt i åtta år. Jag vill minnas, att utskottet vid detta tillfälle var enigt, men i riksdagen voro dock meningarna delade, vilket visade sig däri att flera motioner om vissa ändringar i lagen avgavos. Det är mot denna tredjegangsregel några motionärer nu för andra gången vända sig och påyrka ändringar.

Herr Hedlund och hans medmotionärer förnya i år den motion, som herr Hedlund väckte 1939, och vilja ha en utredning, som syftar till att avskaffa valhandlingen. Han vill att Kungl. Maj:t skall få utse kyrkoherde utan församlingens val. I den i första kammaren av herr Näslund väckta motionen förordas däremot den motsatta vägen. Däri yrkas, att församlingen alltid skall få välja kyrkoherde utan inblandning från Kungl. Maj:ts sida. Motionären vill således gå tillbaka till de bestämmelser, som funnos i 1910 års lag.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

Utskottet har vid sin prövning av de föreliggande motionerna inte ansett sig kunna tillstyrka någon av dem. Om man tar del av utskottets utlåtande, finner man lätt skälen härtill. Det har sagts här i dag av herr Hedlund, att det tjänar ju inte någonting till att församlingen skall rösta, när detta inte har någon betydelse. Men det förhåller sig ju inte på det sättet, herr Hedlund, att det saknar betydelse. Ty såväl motionärerna som reservanterna erkänna ju även, att det har stor betydelse, att församlingen får uttala sin mening. När vi förra gången hade denna fråga uppe till behandling, visade det sig, att Kungl. Maj:t följt församlingens röstning i ungefär hälften av fallen. Denna siffra har nu stigit till bortemot 60 procent. En sådan valhandling är därför visst icke utan betydelse. Utskottet pekar även på att antalet fall, där Kungl. Maj:t har kunnat följa församlingens råd, efter hand har ökats. Det var väl så, att när denna lag började tillämpas, fanns det ett mycket större överskott av gamla prästmän. De äro nu avverkade eller äro i varje fall icke så många, och Kungl. Maj:t har därför möjlighet att i högre grad än tidigare tillgodose församlingarnas önskemål. Jag tror icke, att våra församlingar skulle vara nöjda med den ordning, som herr Hedlund i Östersund vill ha, nämligen att de skulle förlora sin rätt att rösta och att Kungl. Maj:t ensam skulle få bestämma.

Vad beträffar den andra motionen kan jag icke finna det vara riktigt att nu gå ifrån den princip, som vi införde år 1934 för att tillgodose de enskilda prästmännens möjligheter att bli befordrade till kyrkoherde.

Vi ha således kommit till den uppfattningen, herr talman, att trots man kan göra vissa invändningar mot en del kyrkoherdeutnämningar — man skulle ha velat se kraftigare karlar och bättre präster — ha vi likväl icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att göra en ändring i lagen eller skriva i ärendet till Kungl. Maj:t. Jag ber därför att, med hänvisning till utskottets motivering och vad jag här har anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Det är ju mera ovanligt, att en departementschef tar till orda, när det gäller en motion angående en eventuell riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t. Det kan icke heller falla mig in att vare sig till- eller avstyrka en sådan skrivelse. Men jag har tänkt mig, att det möjligen kunde vara av intresse för kammaren att få höra litet om de erfarenheter, som jag har gjort vid tillämpningen av denna lag, i all synnerhet som den ju har varit föremål för mycket intresse och mycken offentlig diskussion av olika slag.

Jag har tyvärr icke haft tillfälle att höra alla de föregående inläggen. Meningen med 1934 års lag var emellertid den, att man skulle få en anordning, som utan att alltför mycket inkräkta på församlingarnas valrätt var ägnad att innebära viss säkerhet för att dugande och förtjänta präster icke på grund av mer eller mindre tillfälliga omständigheter nödgas gå miste om vederbörlig befordran. Det är klart, att en lag, som är baserad på dessa två mot varandra ofta fullständigt stridande principer, måste bli mycket besvärlig att tillämpa i praktiken, och så har också visat sig vara fallet. Jag har försökt sätta upp vissa regler att gå efter för att undvika godtycke, åtminstone så långt det är möjligt, och jag skulle vilja en liten smula redogöra för dessa regler, eftersom det måhända kan klarlägga saken. Jag har också i viss mån känt ett personligt behov att lämna en sådan redogörelse.

De principer, som efter den nya lagens tillkomst ha gjort sig gällande vid användningen av Kungl. Maj:ts rätt att utnämna, äro mycket svåra att precisera närmare än vad som skedde i förarbetena till lagen. Förhållandena skifta

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

nämligen från fall till fall. Valdeltagandet växlar liksom även röstfördelningen mellan de olika kandidater, som varit under val, och likaså växla kandidaternas inbördes förtjänst och skicklighet, deras examensmeriter, tjänsteålder, levnadsålder, tidigare befordran eller egenskap av obefordrade o. s. v. Allt detta är saker, som man måste taga under överbäggande och som måste komma med i bedömandet men som i hög grad växla från fall till fall. Det är i själva verket så många faktorer, som måste vägas mot varandra vid behandlingen av dessa prästutnämningssärenden, att jag vågar påstå, att det icke finns två utnämningssärenden, i vilka premisserna äro desamma. Såsom kammarens ledamöter förstå, bli redan på grund härav dessa utnämningssärenden synnerligen svåra och besvärliga, för att nu icke tala om hur arbetsamma de äro och hur mycken möda man får lägga ned på dem.

De riktlinjer, som Kungl. Maj:t har att följa, äro sålunda att bereda prästerskapet en rättvisare och tryggare befordringsordning än som rådde under den gamla lagstiftningens tid, samtidigt som man måste ta tillbörlig hänsyn till församlingarnas önskemål, när dessa kunna anses ha blivit klart manifesterade. Detta är alltså de riktlinjer, som vi måste gå efter.

I praktiken — för att nu övergå till denna — blir den första åtgärden att se efter, huruvida vederbörande församling genom allmänt deltagande i valet har visat intresse för tillsättningsfrågan, och därefter har man att se efter, om detta intresse har samlat sig kring en särskild kandidat eller om det rått större eller mindre splittring. Det är tydligt, att om den överbäggande majoriteten av valdeltagarna har samlat sig kring en viss sökande, är en sådan på det sättet ådagalagd församlingsvilja värd mer beaktande än om det har varit ett procentuellt större valdeltagande men de röstande i avsevärd grad ha splittrat sina röster mellan två eller flera sökande. Att precisera detta i siffror är dock icke möjligt. Jag har i allmänhet sagt mig, att om valdeltagandet icke går upp till åtminstone 20 procent av de röstberättigade, måste deltagandet i prästvalet betraktas som svagt. Det är i alla fall att gå ganska långt ned. Det beror på många omständigheter vilken gräns man därvidlag skall draga.

Det kan också inträffa sådana fall, då man genom en petition från ett mycket stort antal församlingsmedlemmar till förmån för en person, som överhuvud taget icke var möjlig att utnämna av formella skäl, finner att det råder en splittring inom församlingen, som icke kommit till uttryck vid valet men som framgår av namnunderskrifternas antal, och då har man också skyldighet att taga hänsyn till ett sådant förhållande.

Om det emellertid nu visar sig, att en församling genom flitigt valdeltagande och genom att tillräckligt sluta upp kring en viss kandidat har klart tillkännagivit sin önskan, då blir i praxis denne kandidat, om jag får kalla det så, »favorit» till tjänsten. Man måste med andra ord i första hand taga hänsyn till honom vid utnämningen, och det måste då fordras alldeles särskilda omständigheter för att någon annan skall bli utnämnd. Det gäller då att pröva, om sådana särskilda omständigheter verkligen föreligga, och man har därvid att väga alla de olika sökandena mot varandra. Bland de sökande, som icke ha vunnit röstmajoritet, väljer man då ut den, som anses mest förtjänt av att komma i åtanke, och man gör sig sedan den frågan: är det rättvist, att den, som har fått majoritet, skall få den sökta tjänsten före den mest förtjänte av de övriga sökande? Är det nu så, att den, som står främst i fråga om förtjänst och meriter o. s. v., skulle vara underlägsen den, som fått majoritet, i samlade meriter eller om de äro jämställda i meritavseende o. dyl., är saken klar. Då skall församlingens kandidat utnämnas, och då sker det också. Är däremot motkandidaten klart överlägsen, har man att välja mellan honom och den, som fått majoritet

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

vid valet. Detta val möter, såsom kammarens ledamöter säkerligen förstå, stora svårigheter, eftersom man härvid måste jämföra två fullständigt ojämförbara saker, nämligen å ena sidan den mest förtjäntes rimliga och av lagstiftningen godkända anspråk på en rättvis befordran och å andra sidan församlingens av lagstiftarna likaledes godkända anspråk på att få sin önskan respekterad.

Självfallet måste det vid en dylik jämförelse vara mycket svårt att komma till ett objektivt och av alla människor fullkomligt godtagbart resultat. Det är alldeles omöjligt att siffermässigt ange den grad av överlägsenhet, som skall fordras av en sökande för att han skall få slå ut den av församlingen valde, och vad är då att göra? Jo, man får se efter i handlingarna och försöka på annat sätt få klart för sig i vad mån den ene eller den andre kandidaten är överlägsen i fråga om befodringsgrunderna. Den första befodringsgrunden är nit, allvar och skicklighet i kallet, som det heter. För min del inlägger jag också däri, att vederbörande skall vara väl lämpad för den befattning, som det är fråga om. Jag vill tillägga, att när det gäller kyrkoherdebefattningar, särskilt i litet större församlingar, har Kungl. Maj:t skyldighet att tillämpa ungefär samma regler som när det gäller chefsbefattningar, d. v. s. man har större skyldighet än i fråga om andra befattningar att se till lämpligheten. Man måste få en karl, som kan ordentligt sköta församlingen. Det gäller i många fall en verklig chefsbefattning. Särskilt om jag tänker på kyrkoherdebefattningar i storstadförsamlingar är detta uppenbart, men det gäller även för många andra församlingar. Det har man alltså att tänka på. En god och förtjänt komminister blir inte alltid en bra kyrkoherde.

Sedan har man examensbetyg, vetenskapliga meriter och tjänsteålder. Man kan å ena sidan exempelvis ha en mycket ung präst, som vikarierat i en församling och där vunnit en hel del sympatier och som fått stor röstmajoritet, och å andra sidan en i tjänsten obefordrad prästman, som vid upprepade tillfällen sökt ordinarie tjänst och som kanske närmar sig den levnadsålder, då hans utsikter att bli vald i vanlig ordning måste anses starkt förminskade, men som är lämplig för befattningen. I så fall är det uppenbart, att det kommer att i hög grad väga över till den senares förmån, som har så mycket större meriter.

Hur långt man nu skall sträcka sig i fordran på motkandidatens överlägsenhet varierar från fall till fall allt efter den tydlighet, med vilken församlingens vilja kommit till uttryck. Man måste alltså ständigt väga mot varandra de olika meriterna. Har församlingens vilja kommit till ett mycket bestämt och starkt uttryck, måste fordran på motkandidatens överlägsenhet skärpas upp till den allra högsta gränsen och vice versa. Mellan de båda ytterlighetsfallen finns ett oändligt antal olika situationer beträffande de sökandes meriter och beträffande den dokumenterade församlingens vilja, situationer som påkalla olika bedömanden och olika avgöranden från fall till fall.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att en särskild grupp bildade så kallade utlandspräster, som i praxis behandlas med särskild välvilja och i tveksamma fall få en något gynnsammare behandling i befodringshänseende än vad deras rent formella meriter kanske alltid skulle motivera. Anledningen härtill är, att en utlandspräst aldrig har tillfälle, såsom prästerna i hemmaförsamlingarna, att så att säga tävla på hemmaplan. Om vi överhuvud taget vilja få goda utlandspräster måste man därför förfara på detta sätt.

Kammaren kanske tycker, att jag här har gått för mycket in på detaljer, men jag har gjort det med flit, därför att jag gärna ville ge ett starkt intryck av hur mycket arbete som ligger bakom dessa olika utnämningssärenden, hur svårt det är att bedöma dem och vilken besvärlig uppgift 1934 års prästvals-lag har lagt på en ekklesiastikminister. De som velat följa med vad jag här

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

har sagt ha, hoppas jag, även fått ett intryck av att utnämningarna icke avgöras godtyckligt utan efter bestämt upplagda regler, som tillämpas så objektivt som det överhuvud taget är möjligt. I varje fall är det klart, att på grund av de motstridiga grundprinciper, som lagen i och för sig innehåller, blir det alltid mycket svårt att säga, om en utnämning är riktig eller icke. Jag har ofta för min egen del varit tveksam, och jag förstår mer än väl, om utomstående varit än mer tveksamma i många fall. I själva verket har jag ingen anledning att beklaga mig. Jag tycker, att man varit ganska hygglig beträffande de utnämningar, som jag har gjort, och detta även i de fall då jag själv varit tveksam. Det är alltså icke ur den synpunkten, som jag velat anföra detta.

Det är emellertid uppenbart, att i många fall måste Kungl. Maj:t enligt gällande lag och enligt de regler, som jag här har redogjort för, till kyrkoherdebefattningar utnämna personer, som icke ha fått majoritet vid valet. Det ligger i sakens egen natur, och det kan man icke komma ifrån. Det vore ytterligt bekvämt för en ecklesiastikminister att enbart gå på den linjen att alltid välja den, som fått majoritet vid valet. Det kan man emellertid icke göra, om man vill rätt tillämpa lagen, och man kan icke heller göra det, om man vill åstadkomma vad man velat med denna lag, nämligen att få något litet rättvisa och förstånd vid dessa prästutnämningar, ty prästval, mina damer och herrar, kännetecknas just icke av någon kristlig fördragsamhet och ännu mindre av någon objektivitet. Därför tror jag det är mycket nyttigt, att åtminstone var tredje gång andra synpunkter kunna få göra sig gällande än de, som i allmänhet göra sig gällande vid prästval i vårt land. Därför tror jag det vore olyckligt att taga ifrån Kungl. Maj:t detta mycket obehagliga åliggande.

Jag vill emellertid framhålla, att den nuvarande lagen medför icke blott mycket stort arbete och nästan oskäligen svårigheter och otrevnad för Kungl. Maj:ts rådgivare — allt detta är dock mindre väsentliga ting — utan även en tråkig inverkan på församlingarna. Som jag nyss nämnde förhåller det sig så, att Kungl. Maj:t i många fall måste gå emot församlingarna. Det kan icke hjälpas, eftersom det ligger i sakens natur, och det är lika naturligt, att om man i en församling lagt ned arbete på ett val, vilket kostar både pengar, besvär och arbete, och det sedan visar sig, att det betytt rakt ingenting för utnämningen — naturligtvis betyder det något, som ni nyss ha hört, men i alla fall tycker man, att det icke har betytt något, när man icke har fått igenom vad man velat — så blir man missnöjd, vilket i sin tur kan medföra en tråkig inverkan på församlingsarbetet. Det kan kanske också bli besvärligt för den utnämnde prästen i hans kall, om utnämningen har kommit till på detta sätt. Jag tror icke, att vi kunna komma ifrån, att det ligger till på det sättet.

Jag vill också tillägga, att om lagen fortfar att äga bestånd, så förefinns den risken att församlingarnas vilja kommer att göra sig allt mindre gällande och Kungl. Maj:t kommer att i allt flera fall gå på andra linjer än dem, som valet har gett vid handen. Detta beror därpå, att i ju flera fall församlingarna finna, att Kungl. Maj:t går emot valresultatet, i desto flera fall kunna församlingarna komma att säga sig, när de gå till val, att det här bry vi oss icke om, ty vi tycka det smakar humbug, att vi först skola välja och att det sedan i alla fall icke blir samma resultat, som vi äro vana vid från så gott som alla andra val här i landet. Med en sådan uppfattning kan deltagandet i valen komma att bli allt mindre och mindre, och enligt de regler, för vilka jag förut har redogjort, kommer i så fall Kungl. Maj:ts utnämnings-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

rätt att i allt större och större utsträckning gå emot valresultatet, vilket återigen kan försämra blivande valresultat o. s. v.

Jag tror icke, att man kan komma ifrån att en sådan utveckling kan bli sannolik. Naturligtvis skulle man kunna finna sig i en dylik utveckling. Jag finner det icke vara alldeles omöjligt, men jag har likväl velat inför kammaren redogöra för mina erfarenheter och för den utvecklingsprocess jag tror vi kunna riskera att stå inför i detta avseende. Att denna process skulle medföra obehag för ecklesiastikministrarna berör mig mycket litet — det kommer säkerligen att mera beröra mina efterträdare än mig — men jag är rädd för den återverkan, som detta kan komma att få på församlingsarbetet. Jag har gärna velat säga detta här i dag.

Herr Sundqvist: Herr talman! Det har redan under debatten erinrats om att den nu gällande prästvalslagen tillkom år 1934. Redan år 1936 väcktes i kyrkomötet en motion om avskaffande av bestämmelsen om prov och val vid de så kallade tredjegångstillsättningarna, vilken motion väcktes från prästerligt håll. Kyrkomötet avtog motionen med erinran om att så knapp tid hade gått, sedan lagen antogs, att man icke till fullo kunde bedöma verkningarna av densamma. Under kyrkomötet 1938 väcktes två motioner med samma syfte, av vilka den ena var undertecknad av 5 präster och 4 lekmän och den andra var undertecknad av 2 prästmän och 2 lekmän. I båda dessa motioner hänvisades till vissa verkningar av lagen, som motionärerna ansågo vara ödesdigra med hänsyn till prästvalets allmänna karaktär. Man hänvisade också till vissa ogynnsamma erfarenheter från de tillfällen, då Kungl. Maj:t hade utnämnt prästmän, som icke erhållit högsta röstetalet vid valet. År 1939 väcktes här i riksdagen en motion, som utmynnade i samma hemställan.

Jag erinrar om detta sammanhang, för att det för kammarens ärade ledamöter skall stå uppenbart, att här ha gång på gång omvittnats de svårigheter och besvärligheter som de nuvarande bestämmelserna i prästvalslagen föra med sig. Vi ha nu ytterligare några år efter år 1939 att grunda vårt bedömande av lagen på. Jag tror mig kunna sammanfatta lagens verkningar så, att de nuvarande lagbestämmelserna verka i två vitt skilda riktningar: å ena sidan har vetskapen om att valet icke varit avgörande, såsom herr statsrådet antydde, i många fall orsakat bristande intresse inför prästvalet — val-siffrorna ha många gånger givit tydliga vittnesbörd därom — å andra sidan har inom församlingarna vid sådana tillfällen vetskapen om att Kungl. Maj:t skulle kunna utnämna en annan föranlett en mycket häftig och hetsig agitation inom församlingen, som självfallet haft en mycket vådlig inverkan på stämningen och situationen icke blott för ögonblicket utan bevisligen för ganska lång tid framåt. Man har mot bakgrunden av dessa erfarenheter anledning att åter fråga: finns det skäl att behålla en sådan bestämmelse i prästvalslagen som bevisligen medför så många besvärligheter och vådligheter? För prästerskapet innebär bestämmelsen självfallet också synnerligt obehag. Vi ha från statsrådet fått höra, att den nuvarande bestämmelsen också orsakat Kungl. Maj:t vissa svårigheter.

Jag har tillsammans med några andra ledamöter i denna kammare väckt denna motion i förhoppning om att vi skulle så snart som möjligt kunna genom en kungl. utredning få klarlagt, huruvida det icke skulle finnas någon möjlighet att utröna församlingens mening eller i varje fall ge Kungl. Maj:t tillfälle att uppfatta opinionen inom församlingen. Det har antytts i motio-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

nen, mycket försiktigt, att kyrkorådet möjligen skulle kunna vara den instans varifrån ett votum skulle kunna erhållas.

I den pressdiskussion som förts i anledning av denna motion ha anförts vissa erinringar mot detta förslag. Det kan hända, att det är ogenomförbart, men motionen syftar till att erinra om att, eftersom de val som här förekomma i grunden icke äro några verkliga val utan endast äro att betrakta såsom en opinionsyttring, väsentliga skäl föreligga för att undersöka, huruvida icke någon möjlighet står öppen för att uttröna församlingens mening inför ett prästval.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till den vid utlå-
tandet fogade reservationen.

Herr Hagård: Herr talman! Denna tredjegångstillsättning är, såsom utskottet framhållit, resultatet av en kompromiss, och såsom andra kompromisser för den med sig kanske den minsta tillfredsställelsen hos dem som omedelbart beröras därav. Å ena sidan kan man i detta sammanhang säga, att varken församlingen eller prästmännen äro fullt tillfredsställda, men å andra sidan får man väl medge, att det icke är så lätt att i denna fråga tillgodose olika önskemål och synpunkter. En liten aning om detta får man alldeles omedelbart, när man finner, att här kommit fram två olika förslag, redovisade i de båda motioner som utskottet här behandlat — förslag som komma till nära nog diametralt motsatta yrkanden. Jag vill för min del icke ingå på de allmänna principer som ligga till grund för de regler som här råda. Därom ha vi fått ganska utförliga upplysningar både i utskottsutlå-
tandet och av den föregående talaren. Jag skall därför endast inskränka mig till att helt allmänt konstatera, att det icke är bra som det är.

Den som varit i tillfälle att på nära håll se, hur den nuvarande ordningen verkar, blir betänksam och illa berörd av de konsekvenser som kunna uppstå. Jag vill därför anföras ett exempel som i detta sammanhang kan vara belysande. Det gäller en församling, där man helt nyligen stod inför ett kyrkoherdeval och där bestämmelserna om tredjegångstillsättning skulle tillämpas. Ingen av de prästmän som voro uppförda på förslag hade vunnit församlingens anslutning, och vid själva frågedagsförrättningen beslöt församlingen att till fjärde provpredikant kalla församlingens komminister, vilken vid röstning-
en erhöll något över 1,000 röster, medan en prästman, tillhörande en annan församling, fick omkring 200 röster. Dessa siffror utpeka på ett tämligen klart sätt vad de vid frågedagsförrättningen närvarande innerst önskade. Sedermera vid själva valet erhöll fjärde provpredikanten bortåt 1,800 röster, noga uttryckt 1,726 röster av 2,005 i valet deltagande, under det att den i röstetal närmast kommande prästmannen erhöll omkring 200 röster. Visserligen utgjorde de i valet deltagande procentuellt sett icke någon stor del av församlingens hela antal röstberättigade, men man kan säga med rätta, att deltagarna dock utgjorde i kyrkliga ärenden och församlingens allmänna angelägenheter särskilt intresserade. Med hänsyn till andra kyrkliga val, kyrkofullmäktigeval etc., förefaller detta valresultat vara synnerligen gott och tillräckligt representativt för församlingens önskan och vilja. Jag kan nämna, att vid det kyrkofullmäktigeval som kom nära därefter deltog några hundra röstande mer än vid detta kyrkoherdeval, närmare bestämt cirka 1,800 röstande. Kungl. Maj:t utnämnde emellertid till kyrkoherde en annan prästman, en som anmält sig direkt hos Kungl. Maj:t, och därtill en prästman som var församlingen helt främmande. Man kan helt visst utgå ifrån att Kungl. Maj:t följt de direktiv, som i detta sammanhang fastställes, och den praxis som under årens lopp ut-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

bildat sig. Jag är ännu mera förvissad därom efter att ha hört herr statsrådets yttrande om denna praxis.

Om man sålunda varken kan eller vill klandra detta slutresultat, sett mot denna bakgrund, måste man dock förstå, att församlingen kände sig i hög grad besviken och till och med kränkt, och att denna känsla tog sig mycket starka uttryck, då menige man hade så ofantligt svårt att förstå vad som inträffat. De hade röstat på sin komminister till kyrkoherde och i stället fått en för dem helt främmande präst. Det är ganska naturligt, att man vid ett sådant val från församlingens sida frågar sig, vad församlingens medverkan vid ett sådant val skall tjäna till. De agerande känna sig som marionetter i ett spel som de ha svårt att fatta. Prästvalen äro, såsom herr statsrådet nyss sade, ofta företeelser som äro långt ifrån uppbyggliga. Den besvikelse och den reaktion, som på detta sätt kunna uppstå i anslutning till ett prästval med tredjegangstillsättning, kunna i allra högsta grad utöva menlig inverkan på församlinglivet och den andliga vården i stort under en lång tid framåt. Det fordras också i hög grad både takt och klokhet samt anpassningsförmåga hos den prästman som under sådana förhållanden tillträder sitt ämbete såsom kyrkoherde — han må vara aldrig så lämplig och överlägsen sina medtävlare i övrigt. Det måste också helt visst taga rätt lång tid för de församlingsmedlemmar som mer eller mindre engagerat sig i själva valet att komma över det som inträffat. Det är detta exempel och dessa synpunkter som för mig varit avgörande, när jag deltagit i tillkomsten av den motion, som ledamöter i denna kammare väckt.

Att den nu tillämpade ordningen med tredjegangstillsättning icke heller varit tillfredsställande för andra, framgår bland annat av det som herr Sundqvist nyss antydde, nämligen att denna ordning så gott som omedelbart utsatts för kritik. Den första framstötten gjordes vid 1936 års kyrkomöte i en motion som då frambars. I riksdagen har första lagutskottet intagit en varannångångsinställning. Vid 1939 års riksdag ställde sig utskottet i motiveringen till sitt utlåtande över den då avgivna motionen på samma ståndpunkt som intagits i den nu föreliggande motionen från ledamöter i denna kammare. Utskottet misströstade då icke för sin del om att det kunde finnas möjlighet till en omläggning, men nu avisar utskottet varje tanke på detta. Jag måste beklanna, att jag för min del håller mera på 1939 års lagutskott än på 1943 års. Jag vill hoppas, att när denna fråga åter kommer upp — ty det gör den — lagutskottets inställning skall bli densamma som den utskottet intog 1939.

Jag hörde med intresse på statsrådets yttrande, där han förutskickade, att Kungl. Maj:t måhända i framtiden kommer att i större och större utsträckning frångå församlingarnas mening. Han grundade detta sitt uttalande därpå, att han räknade med att församlingarnas intresse kommer att efter hand minskas. Under sådana förhållanden anser jag för min del alltjämt, att det skulle vara lämpligt att taga bort den möjlighet till irritation och klander från församlingens sida som ligger i hela detta förfarande att anställa provpredikan, upprätta förslag etc. men sedan icke få se något önskvärt resultat därav. Jag vill därför, herr talman, hemställa om bifall till den reservation som herrar Hedlund i Östersund och Nilson i Eskilstuna avgivit.

Herr Lindqvist erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill blott fästa kammarens uppmärksamhet på, att det fall, som herr Hagård här talat om, gällde ett val av fjärde provpredikant, vilket det nu emellertid ingalunda är fråga om. Varken motionären eller reservanten ha yttrat sig därom. Det är en helt annan sak som vi nu resonera om.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Hoppe**: Herr talman! Jag ber att få uttala min tacksamhet för att utskottet avvisat den attack som gjorts mot prästvalslagens enligt min uppfattning värdefulla stadgande om tredjegångstillsättning av prästerliga tjänster. Detta stadgande innebär, såvitt jag förstår, en rätt lycklig avvägning mellan stridande intressen, å ena sidan prästernas intresse för en rättvis befordran och å andra sidan församlingarnas intresse av att få valet utslagsgivande även för utnämningen. När bestämmelserna om tredjegångstillsättningen infördes i vår lag, skedde detta, som det erinrats om förut, för att i görligaste mån söka råda bot på ojämnheter och orättvisor i fråga om den prästerliga befordran. Det hade hänt allt emellanåt — och kanske alltför ofta för övrigt — att en del präster följts av en visst otur vid prästval och därför icke erhållit den befordran som de rätteligen varit förtjänta av. Lagen om tredjegångstillsättning har, såvitt jag förstår, verkligen rättat till detta missförhållande. Det kan icke vara någon tvekan därom, att lagen därför redan gjort mycken nytta. Därför skulle jag vilja gentemot den ene motionären, herr Näslund, vilja säga, att den som anser, att rättvise- och billighetssynpunkter skola få göra sig gällande även vid den prästerliga befordran, kan väl knappast önska ett upphävande av dessa lagbestämmelser, såvida han icke kan sätta i dess ställe något annat förfaringssätt som kan garantera lika mycket hänsynstagande till rättvisa och billighet.

Så till den andra motionen! Stadgandet, att prästval i vanlig ordning skall äga rum även vid tredjegångstillsättningen, har införts i lagen för att tillmötesgå församlingarnas berättigade krav på medbestämmanderätt vid utseende av präst. Av utskottsutlåtandet vid 1934 års riksdag, som införde detta stadgande i prästvalslagen, framgår med all styrka, att lagstiftarna menade, att valförrättningen icke skulle bli en tom formalitet, därför att Kungl. Maj:t hade att i sista hand svara för utnämningen. Utskottet förklarade sig nämligen bestämt förvänta, »att i de fall, då utnämningens rätten tillkomme Konungen församlingens val likväl komme att tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, där det visade en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa». Riksdagen anslöt sig genom sitt beslut till denna uppfattning.

Nu torde ingen som är hemma i saken kunna bestrida, att Kungl. Maj:t handhar sin utnämningens rätt så, att riksdagens uttalade mening beaktas. De av oss, som sitta i konstitutionsutskottet och ha att taga upp till granskning även Kungl. Maj:ts utnämningar, kunna intyga riktigheten av denna uppgift. När en församling genom ett verkligen livligt deltagande i prästvalet sagt ifrån vad den önskar, då har Kungl. Maj:t i mycket stor utsträckning också följt församlingens val. Om de relativt få undantag, då Kungl. Maj:t utnämmt annan än den församlingen genom valhandlingen klart och bestämt uttalat sig för, kan det nog sägas, att kyrkan i stort sett haft anledning att vara tacksam för det sätt, på vilket Kungl. Maj:t handhaft sin utnämningens rätt. Det är alltså angeläget att i denna debatt med all kraft understryka, att även vid tredjegångstillsättningarna församlingen i mycket stor utsträckning faktiskt bibehållits vid sin rätt att själv välja präst. Ty, såsom jag nyss sade, när valet verkligen är ett uttryck för en mera allmän och stark önskan från församlingens sida, då får församlingen i regel den präst, man givit sin röst åt.

Nu säger man — och det understryka särskilt reservanterna — att det måste skapa mycken irritation och mycken olust inom församlingen, när den får uppleva, att församlingen valt en prästman men Kungl. Maj:t utnämner en annan.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

(Forts.)

Härtill skulle jag vilja invända. Först: man lär sig nog rätt snart ute i våra bygder förstå, att ett livligt deltagande i valet är förutsättningen för att Kungl. Maj:t skall taga hänsyn till församlingens val. Hur tacksam jag än är för de upplysningar statsrådet nyss lämnade, kan jag dock icke på en punkt dela hans uppfattning. Statsrådet menade, att när en församling gör den erfarenheten, att den icke får den prästman församlingen valt, skulle detta påverka deltagandet i prästvalen i den riktningen, att det skulle väsentligen förminska. Jag vet, delvis av egen erfarenhet, att man kan tänka sig en utveckling i helt annan riktning. Om det blir klart, att förutsättningen för att Kungl. Maj:t skall taga hänsyn till församlingens önskan är, att församlingen dels talrikt möter upp vid valtillfället och dels koncentrerar sig på ett enda namn, kan man nog räkna med, att deltagandet i val just därigenom på många håll kan bli större.

Den andra invändningen som jag skulle vilja göra är, att om intresset för valet varit klent och valdeltagandet således ringa och Kungl. Maj:t utnämnt en annan än den församlingen eller en liten grupp församlingsmedlemmar pekat på, kommer man nog snart till insikt därom att det ej är något fel på Kungl. Maj:t, ej heller på lagstiftningen, utan att man har sig själv att skylla för att man icke fått som man velat. Slutligen vill jag göra den invändningen, att vid de tillfällen, då Kungl. Maj:ts utnämning går emot en allmän och klart uttalad mening inom församlingen — sådant förekommer, men det kan nog karakteriseras såsom rena undantagsfall — torde man i de flesta församlingar ändå komma att inse, att mycket starka skäl förelegat för Kungl. Maj:t att handla på sätt som skett. Jag tror i varje fall, att prästerskapet är villigt betyga, att litet var känner en stor trygghet inför det sätt varpå Kungl. Maj:t handhar sin utnämningssätt.

För övrigt tror jag icke, att det är så farligt med den irritation och den olust som skapas genom Kungl. Maj:ts utnämningar, utan att man nog överdrivit detta. Herr Sundqvist nämnde för en stund sedan, att vetskapen, att Kungl. Maj:t kunde nämna annan än den församlingen önskade, stundom föranlett en häftig och hetsig agitation, som skadat församlingen. Herr statsrådet karakteriserade också vissa prästval som okristliga företeelser. Jag nödgas säga, att sådan hetsig och häftig agitation och annat okristligt inslag i valet är ej särskilt karakteristiskt för prästvalen i de församlingar där Kungl. Maj:t skall tillsätta präst, utan sådant kan nog förekomma lika väl på andra håll. Det är för övrigt mänskligt och naturligt, att enskilda och menigheter bli missbelåtna, när de icke få vad de tänkt sig. Men jag undrar, om icke all erfarenhet vittnar därom, att olusten och irritationen ändå icke sitta så djupt. Jag tycker att man kan säga, att den ganska snart förflyktigats. Herr Hagård pekade på ett särskilt fall. Jag tror mig veta, att man där var rätt irriterad över utgången av utnämningssärendet, men jag har det intrycket, att man den dag som i dag är anser, att det var en förnämlig präst som Kungl. Maj:t skickade till denna församling.

Till sist skulle jag vilja säga, att jag med den erfarenhet jag har vågar tro, att det om många, kanske om de flesta av dem som Kungl. Maj:t utnämnt och alltså skickat på församlingarna, kan i sanning sägas, att det förtroende som de icke mött, när de tillträtt tjänsten, ha de ganska snart tillvunnit sig.

Herr talman! Jag har den bestämda uppfattningen, att fastän denna lag har karaktären av en kompromiss och därför icke kan tillfredsställa alla vid varje tillfälle, den ändå i sina verkningar varit god, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! När den nuvarande prästvalslagen genomfördes 1934, var jag för min del en bestånd motståndare till dess genomförande. Jag kan icke hjälpa, att de erfarenheter som sedan vunnits ha stärkt mig i den uppfattningen, att det varit bättre, om denna artificiella skapelse inte hade tillkommit. Tvärt emot vad den föregående talarren ansåg, nämligen att denna lag innebar en lämplig och rättvis avvägning mellan de olika intressena, måste jag säga, att den har fått en konstruktion som i många hänseenden kan sägas vara ganska olycklig och att den inte har lett till det resultat som man främst av allt skulle önskat och även hoppats på, nämligen att främja det kyrkliga livet ute i våra församlingar. Prästvalet är ju en gammal rättighet för våra församlingar, som, såvitt jag kunnat följa dess historia, undan för undan utökats, ända till dess man fick de väsentliga inskränkningar som 1934 års lag innebar. Man hade ju skapat fjärdemanskallelsen för att göra församlingarna i viss mån oberoende av domkapitlets förslag till kyrkoherdetjänstens besättande. Man hade vidare slopat eller höll på att slopa patronatsrätten, och man hade slopat de regala pastoraten, där Kungl. Maj:t utnämnde och där det förekom ett förfarande som i mycket erinrar om förfarandet vid tredjegångstillsättningen.

Jag har måhända påverkats i min uppfattning av den omständigheten, att jag i unga dagar var bosatt inom församlingar som voro av regal natur. Jag fick då det bestämda intrycket, att den omständigheten, att församlingen inte hade det avgörande ordet i fråga om att välja sin egen prästman, hade verkat försämrande och förslöande på det kyrkliga intresset och bidragit till att detta intresse var sämre i dessa församlingar än i de församlingar där man hade rätten obeskuren att välja prästman. Även om jag erkänner, att det är önskvärt, att man får en någorlunda jämn befordringsgång, kan jag dock inte erkänna, att man får gå så långt, att man anser, att därför att en man har tagit prästexamen och har den formella befogenheten att få en kyrkoherdetjänst, han också bör nå fram till en sådan tjänst, och man måste söka finna en särskild anordning för att säkra den jämna befordringsgången.

Vad som emellertid gjort mig ytterligare betänksam mot denna inskränkning i församlingarnas rätt att själva välja sin själasörjare, är den omständigheten, att där man tar bort en rättighet, där tar man också lätt bort ett intresse. När jag hörde herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet slutord, då han sade, att han framför sig såg en utveckling av denna valprocedur därhän, att församlingarnas intresse för valet skulle undan för undan minskas och anledningarna för Kungl. Maj:t att utnämna mot församlingarnas önskan skulle i samma mån utökas, då måste jag säga mig, att jag fick en bekräftelse på min tidigare gjorda iakttagelse och min farhåga, att ett borttagande eller en begränsning av rätten för församlingarna att själva välja sin präst komme att minska det kyrkliga och religiösa intresset i församlingarna.

Nu har man här att välja mellan olika alternativ. De motioner som förelagat till utskottets behandling ha å ena sidan ett yrkande om ett fullständigt slopande av tredjegångsförfarandet men å andra sidan, och därpå grundar sig nu reservationen, ett yrkande på att man skulle slopa prov och val vid tredjegångstillsättningen och sålunda giva Kungl. Maj:t direkt utnämningssrätt. Det senare yrkandet innebär enligt min mening, att man går tillbaka till, ja, inte bara det utan att man går ännu längre än till den gamla regala regeln, ty den innebar ju, att de sökande fingo prova och församlingen välja. Då ter sig för mig en sådan utveckling, att intresset för och deltagandet i valet blir mindre undan för undan vid de tillfällen — ja, det kan ju då före-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

(Forts.)

komma även vid mellanliggande tillfällen — men i vart fall vid de tillfällen då Kungl. Maj:t har utnämningssrätten. Jag kan då inte anse annat än att om man fullständigt slopar prov och val, alltså denna möjlighet till en opinionsyttring, då minskar man ännu mer församlingarnas intresse för tillsättandet av de prästerliga tjänsterna och deras intresse för vilken prästman de få. I valet mellan detta och ett fullständigt slopande av tredjegångsförfarandet måste jag säga, att jag ställer mig obetingat på den ståndpunkten, att man bör slopa tredjegångsförfarandet. Men jag är samtidigt inte blind för att man kanske inte utan vidare kan gå in för en sådan åtgärd, ty den skulle medföra en alltför ofördelaktig ställning för många prästmän, vilka på grund av sin verksamhet inte ha samma möjlighet att göra sig gällande och lyckas vid prov och val som en hel del andra. Jag tänker därvid särskilt på sådana prästmän som tjänstgöra i främmande land och beträffande vilka man här hemma icke varit i tillfälle att bilda sig någon uppfattning om deras prästerliga verksamhet och om deras duglighet och deras församlingsvårdande verksamhet förutom att de många gång icke kunna avlägga prov. För dem torde det ju vara ganska svårt att få vända tillbaka till hemlandet och där få en prästerlig tjänst. Därför böra de på något sätt tillgodoses. Det är närmast därför jag har den uppfattningen, att samtidigt som jag anser det lyckligast — ja, jag går så långt, att jag säger, att det är nödvändigt — att den olyckliga tredjegångstillsättningen slopas, jag anser, att vi måste se till, att någon möjlighet erbjudas sig för prästmän med den tjänstgöring jag nämnt att erhålla kyrkoherdetjänst. Däröfver är det givetvis icke möjligt för mig att nu lämna någon anvisning, och därför anser jag, att denna fråga nu inte föreligger i ett sådant skick, att jag kan göra något bestämt yrkande. Jag vågar icke yrka bifall till motionen om slopande av tredjegångstillsättningen, men jag kan icke heller biträda reservationen, utan för ögonblicket måste jag nedlägga min röst. Men jag är livligt övertygad om att det är ett verkligt församlingsintresse, ett verkligt kyrkligt och ett verkligt djupgående religiöst intresse, att vi få en annan ordning för tillsättandet av prästerliga tjänster än den nuvarande ordningen med den olyckliga tredjegångstillsättningen.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag skulle nästan kunnat nöja mig med att instämma i herr förste vice talmannens uttalande, men då han inte framställde något yrkande, måste jag ändå göra några tillägg till hans anförande.

Jag har den uppfattningen, att den ändring av prästvalslagen som genomfördes 1934 inte var lycklig, och det har ju också betygats av snart sagt alla som talat här, att så är fallet och att man missräknat sig på lagens verkningar. Det är klart, att det i valet mellan församlingarnas intressen och tillgodoseendet av prästernas intressen kommer att uppstå vissa konflikter. Vi fingo ju också av statsrådets anförande en tydlig uppfattning om de stora besvärigheter som Kungl. Maj:t fått genom denna lag. Jag har den uppfattningen, att om man vill tillgodose församlingarnas intresse, framför allt ur den synpunkten att man skall befördra ett gott samhällsliv på det religiösa området, skulle det vara lyckligast, att församlingarnas gamla rätt att alltid själva välja sin präst åter infördes. Jag förstår mycket väl, att detta för vissa prästmän, som icke kunna göra sig så mycket gällande vid provpredikningar, kan vara ganska besvärligt, men jag tror ändå, att detta gäller ett fåtal, och med hänsyn till den inverkan som det har på församlingens liv anser jag, att övervägande skäl tala för att den gamla rätten för församlingarna att oinskränkt välja sin präst bör återinföras. Jag tror därför, att det skulle vara lyckligast,

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

om man nu kunde få en återgång till detta gamla system, då det nya har visat sig skapa så svåra motsättningar på både det ena och det andra området.

Jag tror visst, att den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet har försökt att vid utnämningar till kyrkoherdetjänst följa de riktiga principer som han angav och som förefalla mig vara mycket bärande. Men vi ha ändå lagt märke till, hurusom det i vissa trakter uppstått en stark irritation, icke minst genom skrivelser i vissa tidningar, där man talat om skadeverkningar, och dessa skrivelser ha verkat så söndrande på församlingslivet, att det tagit lång tid, innan det kunnat återställas. Jag är förvissad om att, därest detta system inte funnits, det varit mycket bättre ställt inom ifrågavarande församlingar. Det synes mig därför vara angeläget, att man söker få till stånd ett bättre förhållande. Under den gamla tiden, alltså före 1934, när församlingarna alltid hade rätt att välja sin präst, hörde man aldrig talas om dessa upprörda stämningar i församlingarna, utan då ansåg man, att man borde finna sig i det utslag som valet gav.

En av de motioner som här föreligga, nr 177 i första kammaren, avgiven av herr Näslund, syftar, synes det mig, till att vi skola få tillbaka den gamla bättre ordningen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till ifrågavarande motion, nr 177 i första kammaren.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Att jag kommit att intressera mig så mycket för denna fråga, att jag undertecknat reservationen, beror bl. a. därpå att jag anser, att det nuvarande förfarandet innebär ett våldförande av demokratin. Under den sista femårsperioden gick ju Kungl. Maj:t emot församlingarna vid tredjegångstillsättningar i nära hälften eller 41 % av fallen. Under det senaste året har siffran — jag vet emellertid inte om den siffra, som man angivit för mig, är riktig — stigit till omkring 44 %. Då statsrådet nyss talade, förutsatte han att denna procentsats skulle komma att stiga oavslutligt.

Valdeltagandet är i allmänhet inte stort vid prästval — det ges visserligen undantag — men detta valdeltagande sjunker till ett minimum — det måste jag säga gentemot herr Hoppe — när man på förhand vet, att valet icke är utslagsgivande. Det har inte varit möjligt för mig att få några siffror som bestyrka valdeltagandet. Jag har inte haft tid att ägna mig däråt. Men det är alldeles uppenbart, att deltagandet är procentuellt betydligt lägre i de fall där man på förhand vet, att avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t, än i de fall där valet är avgörande. Statsrådets yttrande nyss om att man har räknat med att i de fall där valdeltagandet, om jag hörde rätt, inte uppgick till 20 %, där hade Kungl. Maj:t känt sig mera fri och oberoende, bekräftar just vad jag sagt. Siffran för valdeltagandet torde säkerligen blivit en helt annan, om valet varit avgörande. Med hänsyn till det sätt varpå 1934 års lag har tillämpats och med tanke på församlingens intresse vid dessa valförrättningar bör valet av kyrkoherde i detta fall läggas helt i Kungl. Maj:ts händer.

Vi hörde nyss från statsrådsbanken öppenjärtigt uttalas, att Kungl. Maj:t för framtiden kommer att i ännu flera fall än hittills gå emot församlingarnas önskan vid dessa tredjegångstillsättningar. Det var intressant att höra öppenjärtigt uttalas dessa farhågor för både det framtida valdeltagandet och för situationen inom församlingarna. Jag väntade verkligen, att statsrådet skulle sluta sitt anförande med att säga, att den rätta vägen härvidlag vore

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

den som reservanterna anvisat. Denna slutsats saknades dock i statsrådets anförande.

Det är ju uppenbart, att det mest konsekventa vore att avskaffa tredjegångstillsättningen. Kungl. Maj:t hade då i alla fall möjlighet att säkerställa befordran för utlandspräster. Den möjligheten ges ju vid de tillfällen, då fjärde provpredikant kallas och då kanske enigheten om någon viss kandidat icke är påfallande stor. Att utlandspräster måste ha extra befordringsmöjligheter är alldeles uppenbart. Men när det gäller prästmän inom landet som inte lyckats vinna befordran, så undrar jag om icke detta ofta bottnar i förhållanden som Kungl. Maj:t knappast kan göra något åt. Bottnar icke detta mången gång i det förhållandet, att personen i fråga valt fel levnadsbana? Han kanske saknar begåvning för uppgiften, kanske temperamentet är i strid med uppgiften och sättet att skicka sig likaså o. s. v.

Nu ha reservanterna — vid omröstningen inom utskottet var det flera som gingo på den linjen, men det blev bara två som undertecknade reservationen — valt en annan väg än att yrka på upphävande av tredjegångstillsättningen. Man har i stället valt den vägen att låta lagen bli oförändrad i fråga om Kungl. Maj:ts utnämningsrätt men skona församlingarna från ett, åtminstone i många fall, skenval.

Detta är med få ord anledningen till att jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets utlåtande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag vill bara med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade säga, att när han påstod, att jag här »avgivit den öppenhjärtiga förklaringen, att Kungl. Maj:t», d. v. s. i detta fall undertecknad i all blygsamhet, »skulle komma att i framtiden i större utsträckning gå emot församlingarna», så är detta minst sagt en villsam tolkning av vad jag sagt. Vad jag sade, var endast, att jag befarade en sådan utveckling, om denna lag skulle fortsätta att gälla, att det bleve allt mindre valdeltagande i församlingarna och att, om detta bleve fallet, det rent automatiskt skulle komma att bli på det sättet, att den kandidat kring vilken vederbörande församling samlat sig i allt mindre utsträckning skulle kunna komma i fråga, om man vill lojalt tillämpa gällande lag.

Herr Nilson i Eskilstuna erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den enda skillnaden mellan mitt och statsrådets uttalande var, såvitt jag kan finna, att jag inte var mäktig att formulera uttalandet så vackert som statsrådet. Linjen var ju densamma. Statsrådet sade nämligen, att valdeltagandet komme att sjunka och att Kungl. Maj:t då bleve obunden. Det var ju också kontentan av vad jag ville säga.

Härefter anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! Det är väl sällan riksdagen givit så klara direktiv om hur en lag skall tillämpas som i detta fall. Vi erinra oss, att första lagutskottet på sin tid använde det uttrycket, som utskottet nu också citerat, att det uttalade en bestämd förväntan, att de och de principerna skulle tillämpas vid tredjegångstillsättningen. Man har därför, kan man säga, dessa tidigare angivna linjer att gå efter. Det har också påpekats här förut i debatten, vilka dessa principer äro. Den ena är, att Kungl. Maj:t måste efterlysa en klart och

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

tydligt uttalad vilja från församlingens sida, och den andra är, att valresultatet, d. v. s. utnämningen, icke skulle leda till uppenbar orättvisa.

Jag kan här i kammaren nämna, att vi inom konstitutionsutskottet, sedan denna lag kom till, med största uppmärksamhet följt dessa utnämningar. Varje år uppsätta vi en tablå över samtliga av Kungl. Maj:t företagna utnämningar för att se, i vad mån dessa principer efterföljas. Det är klart att man får överväga, vad som i realiteten skall menas med avsevärt deltagande. Det kan naturligtvis variera. Vi ha emellertid utgått ifrån ett minimum av 20 eller 25 % eller ibland kanske mera, beroende på församlingens struktur och omfattning m. m. samt hur man där givit sin mening till känna. Vi ha ansett, att om valdeltagandet sjunker under den angivna procentsatsen, då är Kungl. Maj:t mera oförhindrad att träffa sitt val utan hänsyn till valresultatet i församlingen. När det vidare talas om, att det icke skall ske uppenbar orättvisa, så ha vi tolkat detta uttalande på det sättet, att om, låt mig säga, en komminister eller överhuvud taget en till kyrkoherde icke befordrad prästman, som har en lång och oförvitlig tjänstgöring bakom sig, står som sökande, antingen ordinarie sökande eller sökande utanför förslaget, och inte fått majoritet, medan däremot församlingen har lagt sin röst, låt mig säga, för en pastor med ett par tre års tjänstgöring, då ha vi ansett det vara en orättvisa att låta denne man, som har en större erfarenhet och en längre väl vitsordad tjänstgöring, stå tillbaka för den andre, och då ha vi ansett, att han bort utnämnas. Jag tror, att det är ungefär så, som denna lag skall tillämpas. Låt oss nu se efter, hur den har tillämpats.

Jag vill icke föregripa vår dechargedebatt, men jag vill i alla fall säga, att den granskning som hittills under dessa år gjorts icke har givit belägg för något annat, än att Kungl. Maj:t i huvudsak tillämpat de angivna principerna. Jag skall anföra några siffror ur den tablå, som vi gjort upp beträffande 1942 års val, och jag skall därvid även något beröra ett val, som jag hörde att herr Hagård här talat om.

Vid ett valtillfälle fick en komminister, som var 53 år, endast 8 röster, medan församlingens t. f. kyrkoherde, som var född 1905, fick 546 röster. Nu skulle man kanske kunna säga, att saken borde vara klar, då församlingen så tydligt uttalat sig för en av kandidaterna. Ja, det hade den visserligen gjort, men man kan också fråga sig, om en prästman men endast $2\frac{1}{2}$ års tjänstgöring borde gå före den andre prästmannen, som ingalunda var någon dålig kandidat utan väl skickad och meriterad men som haft otur i befordringsavseende. Är det verkligen skäligt och rätt att tillämpa lagen på ett sådant sätt?

I det fall, som herr Hagård berörde, var det faktiskt så att församlingen kallat komministern i landsförsamlingen till fjärde provpredikant. I och med detta medgav man, även om det icke var fråga om tredjegångstillsättning, att Kungl. Maj:t ägde utnämningrätt, och man löpte således den risken att det kunde komma en utlandspräst, som behövde placeras. Alla erkänna ju, att man måste ta hänsyn till utlandsprästernas behov av befordringsmöjligheter, men hur tänker man sig att detta skall kunna ske, om inte Kungl. Maj:t i vissa fall har utnämningrätt? Detta vill jag särskilt säga till dem, som helt önska avskaffa Kungl. Maj:ts utnämningrätt.

Under de senaste fem åren ha i Sverige utnämnts 325 kyrkoherdar. I 200 fall ha församlingen själva valt kyrkoherde och domkapitlet har gett fullmakt. Kungl. Maj:t har, såsom här också sagts, utnämnt 125 kyrkoherdar, och i 74 av dessa fall har den, som fått de flesta rösterna inom församlingen, blivit utsedd. Det återstår alltså 55 fall, där den utnämnde inte haft majoritet vid för-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

(Forts.)

samlingens val. Vi skola emellertid komma ihåg, att denna lag just kommit till för att öppna befordringsmöjligheter för de präster, som annars inte skulle ha några sådana. Dessa präster börja nu att i allt större utsträckning bli placerade och sålunda blir det antal, som hädanefter kommer att kandidera vid tredjegangstillsättningar, allt mindre. Församlingarnas utsikter att vid tredjegangsvalet få sin egen kandidat utsedd måste på detta sätt automatiskt ökas. Det var närmast detta som jag här velat framhålla.

På den ärade motionärens förslag, att man skulle gå en medelväg och avskaffa valet men låta kyrkorådet yttra sig, behöver väl inte spillas många ord. Att förfara på det sättet vore att låta den sista villan bli värre än den första. Ett kyrkoråd består i regel av sex, sju medlemmar av församlingen, och när deras förord för en på förslaget uppförd prästman skulle få ganska stor betydelse, kan man ju lätt tänka sig, hur det skulle bli. Kyrkorådet skulle komma att utsättas för en oerhört intensiv propaganda, och vi skola inte tala om, hur det skulle bli för den, som var ordförande i kyrkorådet. Är kyrkoherdeplatsen vakant, är det kanske komministern i församlingen som är ordförande. Han behöver visserligen inte, om han själv är sökande, vara närvarande, när kyrkorådet skall avge sitt vitsord, men han kommer i alla fall att i osynlig måtto vara där och utöva inflytande på kyrkorådets medlemmar, vilket gör att de kanske inte handla så fritt. Eller vi kunna tänka oss att en ung vice pastor fungerar som kyrkorådets tillfällige ordförande. Han söker inte själv och står således utanför det hela i det avseendet, men såsom medlem av kyrkorådet skall han avge sin röst. Tänk om han och kyrkorådet avge rekommendation för en annan än den som blir utnämnd! Det kan då bli ganska otrevligt för kyrkorådet att möta sin nye kyrkoherde, och inte heller för den unge vice pastorn, ifall han som adjunkt stannar kvar i församlingen, blir det så roligt — prästerna äro ju människor de också.

Denna väg är således den minst rekommendabla av alla. Att välja den skulle, såsom det skrives i prästernas eget organ, Svensk Kyrkotidning, vara att bota ont med värre, och jag hoppas att man här inte reflekterar på att gå denna väg.

Däremot vill jag ifrågasätta, om det inte på en annan punkt borde ske en ändring i den nuvarande lagen, nämligen beträffande rätten att anmäla sig som extra sökande. Alla måste ju erkänna, att det inte är roligt för en församling, som gått till val i vetskap om att en ganska stor procent av rösterna måste tillfalla en viss kandidat för att hänsyn skall tagas till församlingens vilja, om det sedan så att säga ur det okända dyker upp en kandidat, som direkt anmäler sig som extra sökande. Man visste inte alls om, att han skulle kandidera eller kände kanske inte överhuvud taget till hans existens. Kunde man få en sådan ändring av lagen, att den extra ansökningsrätten avskaffades och alla måste söka redan vid första tillfället, så visste församlingarna vad de hade att rätta sig efter. Då visste man att t. ex. sjömanspastorn den och den eller legationspastorn i Paris eller vem det var också voro med bland de sökande, även om de inte fått plats på förslaget, och det kanske var uppenbart, att de måste ha mycket stora utsikter. Valet skulle då bli betydligt lättare än om extra sökande dök upp så att säga ur det okända, vilket kan skapa ganska otrevliga situationer.

Kunde man på denna punkt få till stånd en öppmjukning av lagen, tror jag att mycket av den irritation, som nu uppstår, skulle försvinna.

Det har, herr talman, i tidningspressen skrivits många ovederhäftiga saker om dessa val. Det verkar, som om knappast någon tidning hade reda på de

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

direktiv, efter vilka Kungl. Maj:t har att företaga sina utnämningar. Kände pressen till dem och såg, hur lojalt de tillämpas, tror jag att mycket av rabaldret kring prästvalen skulle försvinna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Fast*.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! I sitt anförande för en stund sedan framhöll herr förste vice talmannen, att han, när vid 1934 års riksdag bestämmelsen om s. k. tredjegangstillsättning infördes i prästvalslagen, var bestämd motståndare till denna bestämmelse och att han fortfarande intar samma ståndpunkt. Då även jag intresserat deltog i denna lagfrågas behandling såväl vid 1934 års riksdag som inom kyrkomötet och då, liksom jag nu är, var av den bestämda uppfattningen, att den nya lagen var mycket väl motiverad just genom bestämmelsen om tredjegangstillsättning, skall jag be att här få säga några ord.

Jag skall inte alls ge mig in på någon polemik med herr förste vice talmannen, detta inte blott därför att han nu leder kammarens förhandlingar eller därför att han inte gjort något yrkande, utan därför att frågan om denna bestämmelses bestånd inte är aktuell för närvarande, då varken utskottet eller reservanterna ha tänkt sig att den skulle upphävas.

Emellertid har nu herr Hansson i Rubbestad stigit upp och yrkat bifall till den motion, som föreligger om borttagande av regeln om tredjegangstillsättning. Herr Hansson i Rubbestad betonade därvid gång på gång, att man borde återgå till den gamla ordningen på detta område. Det kan då inte vara alldeles ur vägen att bringa i kammarens erinran, att den gamla ordning, till vilken herr Hansson i Rubbestad, såvitt jag förstod, ville återgå, inte är äldre än sedan 1910. Före denna tidpunkt fanns det ett stort antal regala pastorat liksom även patronella pastorat här i riket, och inom dessa pastorat skedde prästtillsättningarna på samma sätt som nu vid tredjegangstillsättningarna. Församlingarna gingo alltså till val, och det hade man gjort i århundraden, oaktat man visste att det inte var valet som var det avgörande. Det är således en mycket gammal ordning inom svenskt församlingliv, att val förrättas men att Konungen har utnämningrätten. Jag vill erinra om att praktiskt taget alla större pastorat i alla stift i riket voro regala pastorat och att Konungen där alltså hade utnämningrätten, fastän val förekommo. Det var ingen som ifrågasatte något annat än att även dessa församlingarna skulle på det enda rimliga och hävdvunna sättet, nämligen genom val, ge uttryck för sin önskan.

Jag har velat göra denna erinran med anledning av herr Hanssons i Rubbestad med ett visst patos framförda önskemål om att man skulle återgå till gamla förhållanden.

Men jag skall inte, herr talman, fördjupa mig i ämnet denna gång. Jag har gjort det tidigare inför kammaren, och jag skall, som sagt, inte göra det denna gång. Jag har nämligen sällan läst ett utskottsutlåtande med sådan tillfredsställelse som det här föreliggande. Jag anser att det utlåtande, som utskottet här avgivit, är ett mönster för ett sakligt och innehållsrikt utlåtande, där praktiskt taget alla väsentliga synpunkter anföras, när majoriteten skall motivera sin ståndpunkt. Jag har sålunda för min del inte något ytterligare att lägga till eller ta ifrån det utlåtande, varpå majoriteten bygger sitt yrkande, utan jag skall begränsa mig till något mycket mindre, nämligen att bemöta några av de argument, som här anförts såsom stöd för reservanternas ståndpunkt, framför allt då genom det anförande, som herr Sundqvist såsom motionär i frågan hållit.

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

Herr Sundqvist framhöll flera gånger, att den nya ordning, som skapats genom tillkomsten av 1934 års prästvals lag, medfört skadliga och vådliga verkningar för församlingarna och detta framför allt i två avseenden. Dels skulle vetskapen om att vid tredjegångstillsättning valet inte var avgörande, utan att Konungen utnämnde, minska intresset för valet, och dels skulle det uppstå en hetsig agitation i de fall, där Konungen ägde utnämningssrätten.

Jag vill då först konstatera, att båda dessa verkningar inte kunna uppträda på samma gång. Minskas intresset för valet, minskas också förutsättningarna för en hetsig agitation. För det andra vill jag beträffande den hetsiga agitationen säga, att det finns ingenting i sakens natur som hindrar att den hetsiga agitation, som tyvärr är alltför välbekant vid prästval, är tillfinnandes också i de fall, där församlingen själv genom val tillsätter tjänsten. Såvitt jag förstår, finns det inte någon anledning att antaga, att det skulle uppstå hetsigare agitation de gånger, då Konungen skall utnämna, än då församlingens röst är avgörande. Det är väl snarare tvärt om, då det ju i det senare fallet kan komma att hänga på några röster vem som blir vald.

Vidare vill jag beträffande dessa s. k. skadliga och vådliga verkningar av den nya lagen endast säga, att jag tror inte att prognosen om minskat intresse för valen är alldeles riktig. Jag undrar, om utvecklingen efter 1934 egentligen ger stöd för ett sådant påstående. Jag vill än en gång erinra om att det är ett mycket gammalt förhållande i vårt land, som gäller alla våra stora pastorat, att församlingarna gått till val, oaktat att Konungen i sista hand haft utnämningssrätten och också utnyttjat den mycket friare än som skett vid tredjegångstillsättningarna enligt 1934 års lag i enlighet med de önskemål beträffande tillämpningen av densamma, som riksdagen framfört.

Jag är med andra ord inte alls säker på att vare sig departementschefen eller herr Sundqvist har rätt i denna sin prognos. Det låter ju alltid säga sig, att intresset kan minska. Men jag tror att det i själva verket beror på helt andra omständigheter, om valdeltagandet är livligt eller ej. Är det kyrkliga intresset levande i en bygd, är jag övertygad om att intresset för prästvalen också är sådant, att valdeltagandet blir stort, vare sig det beror på valets utgång eller på Kungl. Maj:ts beslut vem som får tjänsten.

Jag vill således ifrågasätta, om den prognos, som ställts här i dag, kommer att visa sig riktig och om den historiskt sett är befogad. Jag betvivlar, att man av erfarenheterna under den korta tid, som 1934 års lag varit i funktion, kunnat draga några bestämda slutsatser i det avseende det här gäller.

Vad den hetsiga agitationen beträffar, har jag redan sagt vad jag anser väsentligt. Jag vill nu bara tillägga, att visst kan det uppstå hetsig agitation även i de fall, där Konungen har utnämningssrätten, men jag förstår inte varför agitationen skulle bli hetsigare vid dessa val än vid dem, där församlingen genom sina röster bestämmer utgången.

Jag måste säga, att jag förstår inte reservanternas ståndpunkt, när man låter denna argumentering om de skadliga och vådliga verkningarna av lagen utmynna i förslag om slopande endast av valet. Det är väl inte valet i och för sig, som skulle medföra skadliga och vådliga verkningar, utan framför allt det förhållandet, att Konungen kanske utnämner en annan än den som församlingens majoritet önskat få.

Nu sade den av motionärerna, som jag nyss bemötte, att han med sin motion syftade till att få till stånd en utredning, huruvida det inte vore möjligt att på annat sätt än genom val utröna församlingens vilja. Jag vill då fråga: finns det någon naturligare och bättre väg för att utröna församlingens vilja än genom ett öppet val?

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

Jag blev också mycket förvånad, när herr Nilson i Eskilstuna förklarade, att han anslutit sig till reservationen därför att den ordning, som där föresloges, bättre överensslämde med ett demokratiskt betraktelsesätt än vad den nuvarande lagen gjorde. Det är väl en högst egendomlig demokrati, herr Nilson i Eskilstuna, när man ur denna procedur vill ta bort det kanske mest typiska uttrycket för svenskt självstyre, nämligen valet, och i stället lägga det avgörande ordet från församlingens sida hos kyrkorådet eller kyrkofullmäktige, vilka till yttermera visso inte skulle få genom proven bilda sig en uppfattning om de på förslaget uppförda, utan bli nödsakade att avge sitt förord uteslutande på grundval av de sökandes pappersmeriter. Jag måste säga, att det är en byråkratisering av tillsättningsförfarandet och ett avsteg från gamla svenska självstyrelseprinciper att på detta sätt i onödan slopa valet, även om det är Konungen som har utnämningssrätten.

Jag kan, som sagt, inte förstå det resonemanget att man genom att slopa valet skulle vinna någon lättnad i den situation, som har uppstått och som på sina håll kanske känns tryckande.

Det är ju, mina damer och herrar, mycket naturligt, att varje gång en församling inte får sin vilja fram, detta åstadkommer en smula förargelse. Men att så skulle ske det visste riksdagen, när riksdagen år 1934 antog den nya lagen. Man ansåg emellertid, att denna olägenhet fick man ta. Jag vill visst inte bestrida, att det kan uppstå vissa olägenheter inom församlingarna, när missnöjet blir särskilt starkt eller när man har en känsla av att Kungl. Maj:t träffat orätt vid utnämningen, men detta hade man, som sagt, fullkomligt klart för sig vid införandet av bestämmelsen om tredjegangstillsättning. Det är mycket mänskligt att det uppstår sådana olägenheter, men jag frågar mig, om detta är tillräckligt skäl för att upphäva bestämmelsen om tredjegangstillsättning. Jag kan emellertid inte, när jag läser reservationen, finna att reservanterna på något sätt ha sökt göra gällande, att det finns andra skäl för att avskaffa valproceduren än just detta mycket naturliga missnöje från en del församlingars sida.

Jag vill vidare, herr talman, fästa uppmärksamheten vid att valet visst inte är utan betydelse vid tredjegangstillsättningar. Vi fingo nyss av departementschefen en mycket intressant redogörelse för de regler, som departementschefen följer vid avgörandet av dessa tillsättningsfrågor. För dem, som följde med denna framställning, framgick till full evidens, att vid alla dessa tredjegangstillsättningar spelar valet en mycket stor roll, när det gäller för Kungl. Maj:t att fatta ståndpunkt. Detta framgår också av vad en annan talare här erinrat om, nämligen att i bortåt 60 procent av de under senare tid företagna tredjegangstillsättningarna vederbörande församling fått den präst, som fått de flesta rösterna. Därav följer också, att de besvärigheter, som helt naturligt kunna uppstå, då församlingen inte får sin vilja fram, dock måste ha varit av mycket begränsad omfattning. I många fall ha de säkerligen även varit av ganska snabbt övergående natur. Vi skola väga olägenheterna i dessa fall mot den nytta, som denna lag obestriddligen gör genom att möjliggöra ett större mått av rättvisa i det prästerliga befordringssystemet än eljest, då prästval ju kunna utfalla ganska godtyckligt.

Med andra ord, herr talman, jag kan icke finna, att här anförts några skäl, som tala för att man har någon anledning att nu vidtaga en ändring i den nyhet, som 1934 års prästvalslag genomförde. Jag tror tvärtom, att erfarenheten visat, att denna lag egentligen fungerat bättre än man vägat hoppas. Det finnes ingen, varken i utskottet eller bland reservanterna, som vill bestrida det mycket berättigade i denna lags syfte, nämligen att genomföra en något bättre

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

ordning för den prästerliga befordran än som vore fallet, om alla prästerliga tjänster skulle tillsättas genom fria val.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sundqvist**: Herr talman! Herr Holmdahl har alldeles riktigt uppfattat mitt försök att karakterisera den förhandenvarande situationen. Det jag velat fästa uppmärksamheten på är att i vissa fall den nu gällande ordningen medför ett förminskat intresse för prästvalen. Jag menar för det andra, att man kan påvisa från fall till fall, hur vetskaper inom församlingen om att ej valet är utslagsgivande och avgörande hetsar fram ett deltagande i valet som har, såsom jag uttryckt det, ödesdigra verkningar.

Jag är ytterst angelägen, herr talman, att för egen del få meddela, att jag har ringa principiella betänkligheter mot lagens föresats att tillgodose intresset från såväl församlingarna som från prästerskapets sida. Jag tror, att den avvägning, som här vunnits genom lagen, är den bästa och lyckligaste som kan vinnas. Men vad jag i likhet med de övriga motionärerna velat rikta uppmärksamheten på, är att så länge valen finnas tjäna de som ett irritationsmoment i församlingarna till men för församlingslivet.

Herr Holmdahl sätter i fråga, huruvida denna prognos är riktig. Jag vet icke, hur man skall kunna styrka den på annat sätt än genom att hänvisa till den ganska vittgående erfarenhet, som åtskilliga av oss ha från olika delar av landet, en erfarenhet, som, såvitt jag kan förstå, har bestyrkts i de talrika motioner, som väckts vid kyrkomötet och även en gång här i riksdagen. Jag menar, herr talman, att gång på gång har från skilda håll av både präster och lekmän framhållits, att bestämmelsen om prov och val vid dessa tredje-gångstillsättningar verkar vådligt i församlingarna och på församlingslivet.

Det är på denna grund, herr talman, som jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag skall be att få undanröja den missuppfattning, som herr Holmdahl tycktes ha fått av mitt anförande. När jag talade om den gamla ordningen, menade jag endast, att man skulle upphäva Kungl. Maj:ts nu gällande utnämningssätt vid tillsättande var tredje gång av kyrkoherdar. Det var alltså det jag menade med mitt uttalande om återgång till den gamla ordningen. Jag har den uppfattningen, att med denna lag följa så stora skadeverkningar, att man ej kan låta den bestå. I valet mellan att tillgodose vissa enskilda prästers rätt och församlingarnas rätt sätter jag i främsta rummet församlingarnas rätt framför allt med hänsyn till ett gott församlingsliv.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag vill bara säga herr Hansson i Rubbestad, att när herr Hansson i Rubbestad får läsa mitt anförande i protokollet skall han finna, att jag icke alls missförstått honom. Jag vill erinra herr Hansson i Rubbestad om, att vad han i dag kallar den gamla ordningen, som han vill återgå till, icke är äldre än sedan 1910. Det kunna vi ju vara ense om. Jag gjorde några historiska reflexioner och erinrade om att vi sedan århundraden haft regala och patronella pastorat med en Kungl. Maj:ts utnämningssätt i mycket vidare utsträckning än nu, och att då utnämning i dessa pastorat föregicks av allmänna församlingsval.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan: 2:o) bifall till ut-

Motioner om viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

skottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:177; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Östersund begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattas i bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till lag om tillsyn över hundar.

Denna proposition bordlades.

§ 13.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 10 i första kammaren av herr *Holmström m. fl.* och nr 25 i andra kammaren av herrar *Håstad* och *Skoglund* i Doverstorp.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag snarast möjligt angående en sådan ändring av arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning, att tjänstemannaorganisationerna bleve representerade i mål, som berörde deras intressen.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning, varom riksdagen hemställt i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 april 1938, snarast måtte fullföljas samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

2) att förevarande motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt.

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet.

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. (Forts.)

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herrar *Forslund* och *Olof Carlsson*, utan angivet yrkande;
- 2) av herrar *Cruse* och *Lundgren*, vilka hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Cruse*: Herr talman! Riksdagen har 1938 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning. Då riksdagen gjorde denna framställning, utgick man säkerligen ifrån att mål rörande tjänstemannagrupper skulle bli mera allmänt förekommande i arbetsdomstolen, sedan riksdagen antagit lagen om förenings- och församlingsrätt. Nu ha emellertid dessa farhågor icke besannats. Det är nu mycket få mål som förekomma i arbetsdomstolen och som röra tjänstemannagrupper.

Jag har företagit en utredning rörande de mål, som förekommit i domstolen under de sista tre åren, och jag skall lämna några uppgifter.

1940 avdömde arbetsdomstolen 122 mål, därav 11 som berörde tjänstemän och privatanställda. Av dessa 11 mål gällde emellertid 7 mål grupper, som voro anslutna till landsorganisationen, och endast 4 mål berörde grupper, som kunna räknas till *Daco* och med dem jämställda. 1941 avdömdes 155 mål i arbetsdomstolen, varav 12 mål rörande tjänstemän och privatanställda. Av dessa 12 mål voro emellertid icke mindre än 8 sådana, som gällde tjänstemannagrupper, anslutna till landsorganisationen, och det var alltså endast 4 mål, som berörde tjänstemannagrupper, anslutna till *Daco*. Men av dessa 4 mål var det endast 2, som kunde behandlas av arbetsdomstolen, ty i två fall konstaterade domstolen, att det saknades kollektivavtal på verksamhetsområdet. Då kan ju arbetsdomstolen icke taga upp dessa tvister till behandling.

1942 avdömdes 103 mål i domstolen, även det året 12 mål rörande tjänstemän och privatanställda. Också detta år var det av dessa 12 mål 8, som berörde tjänstemannagrupper, anslutna till landsorganisationen, och det var alltså endast 4 mål, som berörde tjänstemannagrupper, anslutna till *Daco*. Det är följaktligen i mycket liten utsträckning som mål rörande tjänstemannagrupper, som icke äro representerade i arbetsdomstolens partsrepresentation, förekomma.

När man 1938 hemställde om en utredning rörande ändrad sammansättning av arbetsdomstolen, räknade man med att det skulle komma betydligt flera mål rörande tjänstemannagrupper. De få mål, som här förekommit, kunna ej motivera en annan sammansättning av arbetsdomstolen. Jag är av den uppfattningen, att om utskottet hade gått in för en saklig prövning av denna fråga skulle det icke ha tillstyrkt den föreliggande motionen. Nu har man emellertid redan 1938, då det kanske förelåg andra förutsättningar, begärt en utredning av Kungl. Maj:t, och därför ansåg väl utskottets majoritet, att denna utredning skall fullföljas och att man skall få ett resultat. Man har alltså icke därmed tagit ställning till själva sakfrågan.

Jag anser emellertid, att erfarenheterna sedan 1938 ha visat, att det icke föreligger det behov, som motionärerna här göra gällande, och det är alltså oriktigt att begära, att den utredning, som man tidigare hemställt om, skall fullföljas.

Det är också egendomligt, att man begärt en ändrad sammansättning av arbetsrådet, som ändå har olika sammansättning beroende på vilken arbetstidslag som förekommer till behandling. När lantarbetstidslagen behandlas,

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. (Forts.)
 är det sålunda i rådet särskilda representanter både för lantarbetarna och för lantbrukarna. Motsvarande är det också då man skall behandla frågor rörande de handelsanställda o. s. v. Det är alltså fullständigt överflödigt att här begära en förändrad sammansättning.

Är det så, att Daco skall ha en speciell representant i dessa råd och i domstolen, så finnes det ju betydligt större skäl för att t. ex. syndikalisterna skola ha en speciell representant. Daco står väl ändå ungefär på samma linje som landsorganisationen. Det är i varje fall icke några principiella motsättningar mellan Daco och L. O., men syndikalisterna stå ju i direkt kampställning mot landsorganisationen, och de ha mycket större rätt att säga: »Icke skola vi vara representerade i domstolen av en sammanslutning som vi direkt bekämpa.» Men det argumentet kan ej Daco komma med, ty det förekommer visst samarbete mellan Daco och landsorganisationen.

Jag har alltså med dessa ord, herr förste vice talman, velat motivera den av mig och herr Lundgren avgivna reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Det är ganska svårt att opponera sig mot en medlem av arbetsdomstolen, som sitter inne med helt andra praktiska erfarenheter än mera vanliga dödliga. Men utskottet har nog i stället för att gå på dessa synpunkter tagit fasta på principen. Det är ju så, att när arbetsdomstolen tillsattes var man mycket klar med, att man ville, att parterna skulle känna sig verkligt representerade. När nu det kommer en part, som ej känner sig representerad — med rätt eller orätt — så kan det väl icke ligga annat än i principens natur, att man åtminstone skall undersöka denna sak närmare.

Vi ha i utskottet redan en gång anbefallt en sådan undersökning. Denna undersökning ligger på bordet och har icke kommit fram ännu. Det är mycket möjligt, att t. ex. ordföranden i arbetsdomstolen under årens lopp ändrat mening. Vi veta icke något om detta. Hans första mening var tillstyrkan, när vi förra gången hade frågan framme. Har han nu ändrat mening, får han tillfälle att säga ifrån det.

Den föregående talaren har riktigt sagt, att utskottet har icke skrivit på, att här skall ske på det och det viset, utan utskottet har helt enkelt begärt, att den utredning, som för några år sedan utskottet föreslog och riksdagen beslöt begära, skall fullföljas och att vi få se vad resultatet blir.

Jag tror därför, herr talman, att jag med lugnt samvete kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Håstad: Herr talman! Såsom motionär skall jag be att få säga ett par korta ord närmast med anledning av det anförande, som en av reservanterna, herr Cruse, nyss höll.

Jag fäster uppmärksamheten på att herr Cruse icke egentligen gått in på den rent principiella frågan så mycket som han fäst avseende vid rent organisatoriska synpunkter, framför allt då det förhållandet, att det icke är något så stort antal mål, som förekommit i arbetsdomstolen av det slag, där en partsrepresentation för tjänstemannaorganisationerna skulle kunna ha varit för handen. Jag vet ej, om man skall fästa det stora avseende vid denna kvantitativa fråga som herr Cruse gjort. Jag vet icke, om det är en berättigad undran från min sida eller icke, men det kan tänkas, att den omständigheten, att de tjänstemannagrupper, som tillhöra Daco, icke haft representation, kan

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. (Forts.)

ha påverkat frekvensen av mål hos arbetsdomstolen. Men även om de siffror, som herr Cruse nämnde, delvis voro kända av oss motionärer — fastän statistiken icke var så fullständig — får man icke bortse från att — om de uppgifter jag fått äro riktiga — de mål, som varit före i arbetsdomstolen och berört tjänstemannaintressen, varit av mycket stor principiell vikt, exempelvis det stora semestermålet nyligen.

Utgångspunkten för bedömandet av lämpligheten att taga in olika partsrepresentanter i domstolen kan väl icke gärna vara olika uppfattningar om stridstaktiken och konflikternas lösning på arbetsmarknaden, såsom t. ex. de meningsskiljaktigheter som råda mellan syndikalisterna och landsorganisationen. Avgörande måste vara de arbetsförhållanden, som äro utmärkande för olika yrkesgrupper. I detta fall är det ojävigt vad arbetsdomstolens ordförande framhållit, nämligen att tjänstemannagruppernas arbetsbetingelser objektivt sett i flera hänseenden skilja sig ifrån dem, som den så kallade kroppsarbetande klassen har. Man kan diskutera arten av den representation, som här föreligger, men oavsett vad man kommer till för slutsats härom står det fast, att domstolen har — såsom justitierådet Lindhagen utvecklat i sitt citerade yttrande — ett intresse av att sakkunskap, representativ för olika grupper, finnes i de mål, som skola avgöras. Detta måste gälla alldeles oberoende av om målen äro många eller få.

I reservationen ha herrar Cruse och Lundgren låtit antyda, att den omständigheten, att det här antagligen skulle bli ganska få mål, där tjänstemannarepresentanter skulle fungera som bisittare, skulle innebära en fara för kontinuiteten i domstolsarbetet. Jag tror ej, att man kan tillmäta denna synpunkt större vikt. För det första får man komma ihåg, att åtskilliga suppleanter i domstolen redan nu sitta ganska få gånger. För det andra är det väl så, att den, som skulle eventuellt bli representant för tjänstemannagrupperna, får skyldighet att följa andra mål och domstolens arbete överhuvud. Detta är dock ingen svårighet, eftersom arbetsdomstolens domar samlas och utgivas från trycket. Dessutom kan det ej vara fråga om andra än mycket kunniga representanter på avtalsväsendets område, vilka skulle kunna tänkas bli företrädare i arbetsdomstolen såsom representanter för Daco.

Beträffande arbetsrådet har man redan den differentiering av sammansättningen alltefter »målen» art, som nu begärts beträffande arbetsdomstolen. Detta visar med andra ord, att det är möjligt att gå fram på differentieringslinjen, även om det i arbetsrådet är fråga om flera mål än när det gäller ärenden i arbetsdomstolen. Rörande arbetsrådet vill jag bara fästa uppmärksamheten på att — enligt vad det sagts mig — suppleanter bruka få deltaga i den diskussion, som föregår ärendenas avgörande. Vid tillämpningen av butiksstängningslagen respektive detaljhandelslagen ingå i rådet en representant för arbetsgivareparten och en representant för arbetstagaren. Antalet suppleanter på arbetsgivarsidan är 3 men på arbetstagarsidan blott en. Det skulle icke varit ur vägen, om antalet suppleanter på arbetstagarnas sida utvidgats till paritet med antalet suppleanter på arbetsgivarsidan och om man då satt in representanter även för de organisationer, som icke äro förträdde inom handelsarbetarförbundet, även om detta har större medlemsantal.

Återstår frågan om försäkringsrådet. Det har framhållits i utskottets utlåtande, att försäkringsrådet är den enda av de tre ifrågakvarande institutionerna, som ännu snart fem år efter regeringens remiss avgivit utlåtande över 1938 års riksdagsskrivelse. Jag har här framför mig försäkringsrådets yttrande. Där konstateras först, att antalet mål, som berör tjänstemän, är för-

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. (Forts.)
hållandevis ringa i jämförelse med antalet mål, som beröra kroppsarbetare. Det är ganska självklart att så måste vara förhållandet, eftersom det är fråga om tillämpning av olycksfallsförsäkringslagen och lagen om yrkessjukdomar. Antalet mål av förstnämnda slag är dock ungefär 4 % av hela antalet mål, som komma före i försäkringsrådet. Efter att ha erinrat om detta, förklarar försäkringsrådet, att det icke har någonting att erinra emot att den översyn, om vilken riksdagen gjort framställning, får omfatta även försäkringsrådets sammansättning.

Med en liknande reservation, som utskottets ärade vice ordförande nyss gjorde beträffande ordförandens i arbetsdomstolen uttalande, kan man resolvera, att lagrådet, riksdagen, arbetsdomstolens ordförande och försäkringsrådet samtliga uttalat sig för en undersökning av frågan, huruvida man icke bör försöka tillföra ifrågavarande domstol en efter varje måls art avpassad sakkunskap. Med hänsyn härtill, och då jag finner, att herr Cruse överdrivit faran för bristande kontinuitet, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cruse: Herr talman! Motionärerna ha enligt mitt förmenande fått en felaktig uppfattning rörande parternas representation i arbetsdomstolen. Syftet är, att löntagarna skola vara representerade med två representanter och arbetsgivarna med två representanter, icke att speciella yrkesgrupper skola vara representerade i domstolen. Skulle man giva Daco rätt att ha en speciell representant, så skulle med betydligt starkare skäl olika yrkesgrupper, till exempel sjöfolket och de handelsanställda, kunna påfordra att bli representerade i domstolen. Då får man en varierande sammansättning av domstolen. Lekmannainflytandet i domstolen kommer på det sättet att helt upphöra, och de juridiska experterna att diktera domstolens utslag. Om man snart sagt vid varje måls behandling skulle ha nya lekmannarepresentanter, bleve det omöjligt för lekmännen att göra sig förtrogna med domstolens arbetssätt och att utöva ett tillbörligt inflytande på målens avgörande. Går man på motionärernas linje, spolierar man det anseende, som arbetsdomstolen småningom har arbetat upp. Olägenheten härav uppväger icke den fördel, som skulle kunna vinnas därigenom, att Daco finge en speciell representant.

Herr talman, jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Håstad: Herr talman! Jag har icke framfört någon annan uppfattning om denna partsrepresentation än den, som arbetsdomstolens ordförande givit uttryck åt. Han framhöll, att det vore en fördel för rättskipningen, att den högre sakkunskap, som tjänstemännen ägde ifråga om sina egna problem, tillfördes domstolen på samma sätt som nu skedde beträffande kroppsarbetarna.

Jag vet icke, hur det f. n. förhåller sig sig med sjöfolkets representation i arbetsdomstolen, men på arbetsgivarsidan har en av suppleanterna hämtats från rederinringen. Det finns ju i varje fall möjlighet för landsorganisationen att bland sina suppleanter föreslå en bisittare även för denna grupp, som med goda skäl kan vara representerad där.

I varje fall har jag icke hört, att arbetsdomstolens auktoritet skulle ha rubbats av att till exempel i ett visst antal mål två eller tre av partsrepresentanternas suppleanter fått rycka in. Och jag upprepar än en gång att arbetsrådet redan har en liknande differentiering av sammansättningen, som här ifrågasatts beträffande arbetsdomstolen.

Motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. (Forts.)

Herr **Lundgren**: Herr talman! Jag kan i allt instämma med herr Cruse. Herr Håstad citerade emellertid ett uttalande av ordföranden i arbetsdomstolen i ett år 1938 till utskottet avgivet yttrande. På mig verkar detta ordförandens yttrande ganska svävande. Det förefaller mig, som om han skulle ha lagt största vikten vid att det var fråga om tjänstemän. Han framhåller nämligen, att tjänstemännen leva i en helt annan miljö. Det är icke fråga om vilken miljö man lever i, utan här är endast fråga om att döma i mål, där parterna få framlägga sina synpunkter på föreliggande tvistefrågor. Som representeranter för arbetstagarna sitta i arbetsdomstolen gamla, tränade fackföreningsmän, vilka större delen av sitt liv arbetat med förhandlingar och kollektivavtal. Det är de förhandlingar, som föregå kollektivavtalens ingående, som man får lägga största vikten vid. Även arbetsgivarföreningens yttrande finner jag ganska svävande. Arbetsdomstolens ordförande har framhållit, att det även borde undersökas, huruvida i mål rörande tjänstemäns förhållande en särskild sammansättning av domstolen vore påkallad jämväl på arbetsgivarsidan. Jag vill icke gå händelserna i förväg, men jag kan icke underlåta att uttala en förmodan, att arbetsgivarna icke komma att visa sig hågade att tillstyrka en ändrad representation beträffande arbetsgivarsidan. Man må betänka, att särskilt arbetsdomstolens utslag i många fall få prejudicerande betydelse. Under sådana förhållanden är det för bägge parterna av vikt att ha kunniga och tränade representeranter i domstolen.

Herr talman, jag yrkar således bifall till reservationen.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag vill understryka, att det tycks vara ganska olika åsikter om vad arbetsdomstolens ordförande har sagt och icke sagt, menat och icke menat. Det förefaller mig därför som om utskottets väg vore mycket praktisk. Man begär en verklig utredning. Giver utredningen ett resultat, som blir till herrar Lundgrens och Cruses belåtenhet så å la bonneur, då är saken klar. Giver den ett annat resultat, så får den part, som vill bli representerad, sin vilja fram. Jag tror därför, herr talman, att det är klokt att fullfölja undersökningen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Cruse och Lundgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cruse begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Cruse och Lundgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet hemställt.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Motion angående fördelningen av vissa lotterimedel.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående fördelningen av vissa lotterimedel.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 148, av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att vid fördelningen av lotterimedlen hänsyn måtte tagas till de synpunkter, som i motionen framförts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Jonsson* i Skedsbygd: Herr förste vice talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar utskottet en av mig vid riksdagens början avlämnad motion, däri jag gör en del påpekanden rörande den fördelning av vissa lotterimedel, som enligt riksdagens bemyndigande fördelas av Kungl. Maj:t.

Jag påtalar i denna motion, att största delen av de medel, som varit tillgängliga, eller 4,212,550 kronor, tilldelas den statsunderstödda teaterverksamheten; sålunda har Kungl. Operan erhållit inte mindre än 1,277,300 kronor, Dramatiska teatern har erhållit 403,700 kronor, Göteborgs lyriska teater 296,000 kronor, Göteborgs stadsteater 210,800 kronor, Hälsingborgs stadsteater 126,500 kronor och Riksteaterns publikorganisation 350,000 kronor. Sammanlagt ha enbart dessa teatrar erhållit icke mindre än 2,664,300 kronor eller cirka 63 procent av de tillgängliga medlen. Även den långt övervägande delen av det återstående beloppet har enligt vad jag påvisat i motionen tillfallit konserthus, konsert- och orkesterföreningar, vilka till största delen ha sin verksamhet förlagd till storstäderna, under det att av hela det tillgängliga beloppet endast 200,000 kronor eller mindre än 5 procent kommit rena landsbygdskulturella intressen till godo. Jag påvisade även i min motion, huru landsbygdens kulturella rörelser i stort sett fingo arbeta utan effektivt stöd från statens sida, och att det enligt mitt förmenande vore oriktigt, att dessa medel, som delvis härflöto från landsbygden, skulle så gott som helt och hållet användas till understöd åt en verksamhet, som i ytterst ringa utsträckning komme landsbygden till del, samt yrkade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att vid fördelningen av dessa lotterimedel hänsyn skulle tagas till de i motionen framförda synpunkterna.

Utskottet har infortrat yttranden från vissa myndigheter och organisationer, vilka yttranden delvis refereras i det föreliggande utskottsutlåtandet.

De flesta äro avgjort positivt inställda till de i motionen framställda yrkandena.

Skolöverstyrelsen säger sig med största tillfredsställelse se, att de bildningsorganisationer, som stå under dess överinseende, kunde i större utsträckning

Motion angående fördelningen av vissa lotterimedel. (Forts.)

erhålla bidrag av lotterimedel, men framhåller, att den verksamhet, vartill dessa medel nu utgå, har svårt att avvara dem. Lantbruksstyrelsen framhåller, att det torde få anses viktigt, att landsbygdens folk så långt sig göra låter får komma i åtnjutande av samma sociala och kulturella förmåner som städernas inbyggare. Skillnaden i detta avseende bidrager till landsbygdens avfolkning — alltså precis samma påstående, som jag gjort i min motion. — För utjämnande av den stora skillnaden torde det vara av betydelse med en för landsbygdens vidkommande förmånligare fördelning av lotterimedlen.

Vid genomläsandet av dessa yttranden kunde man ju genast konstatera, att skolöverstyrelsen numera fullständigt eller så gott som fullständigt akklimatiserat sig i kungl. huvudstaden. Skolöverstyrelsen säger, att den behärskar de i motionen framförda synpunkterna, men att teater- och konsertverksamheten har svårt att avvara dessa medel. Och för att bevisa, att det är bra som det är, gör man gällande, att institutionen i fråga måste anses såsom en hela folkets egendom.

Jag kan försäkra, att den långt övervägande delen av svenska folket skulle med tacksamhet avstå från denna egendomsgemenskap, om man i stället kunde få något bidrag till sådan kulturell verksamhet, som man själv hade nytta utav.

De samverkande bildningsförbunden ha icke kunnat enas om något gemensamt yttrande över motionen. Även här skiljer man sig i fråga om stad och land.

Arbetarnas bildningsförbund, Goodtemplarordens studieförbund och Tjänstemännens bildningsverksamhet avstyrka motionen. Detta förvånar mig kanske icke så mycket, då man vet, att styrelserna för dessa förbund se problemet genom storstadens glasögon, men att Sveriges kristliga bildningsförbund anser teaterverksamhet i storstäderna såsom mera samhällsgagnelig än understöd för den frivilliga bildningsverksamheten på landsbygden är i viss mån förvånande.

Man kan inte undgå att göra den reflexionen, att opera- och teaterverksamhet numera ingå i modern kristen bildningsverksamhet.

Tillstyrkan till motionen har emellertid lämnats av såväl Svenska landsbygdens studieförbund och Jordbrukareungdomens förbund som Sveriges blåbandsförening, under det att Nationaltemplarnas studieförbund ansett, att de ständigt återkommande anslagen borde påföras statsbudgeten och lotterimedlen bli tillgängliga för vissa mera tillfälliga anslag till kulturella ändamål.

Om man sammanfattar vad de hörda myndigheterna och organisationerna yttrat över motionen, kan jag icke finna annat än att den övervägande delen uttalat sig i tillstyrkande riktning, även om man som skolöverstyrelsen poängterat svårigheterna att avvara dessa medel för konsert- och teaterverksamheten.

Men man har inte, efter vad jag kunnat utläsa av de i utlåtandet införda referaten av dessa yttranden, velat taga upp till behandling den fråga jag vidrört i motionen, nämligen att de, som önska och vilja besöka dessa konsert- och teaterföreställningar själva i större utsträckning borde betala dessa nöjen.

Utskottet, som behandlar motionen, finner i likhet med motionärerna, att ett bättre tillgodoseende av landsbygdens kulturella behov är berättigat, och för utjämnande av de stora skillnaderna i kulturellt och socialt hänseende mellan landsbygd och stad, torde det vara av betydelse med en för landsbygdens vidkommande förmånligare fördelning av lotterimedlen. Men då det gäller att fatta ståndpunkt till motionen tyckes man inte vilja taga konsekvenserna av detta ståndpunktstagande. Man hänvisar till att riksdagen på förslag av statsutskottet i fjol tillskrev Kungl. Maj:t, och att det nu icke syntes motiverat att ytterligare tillskriva Kungl. Maj:t i denna sak.

Motion angående fördelningen av vissa lotterimedel. (Forts.)

Denna åsikt kan åtminstone inte jag dela, ty enligt vad som framgår av den redogörelse, vartill jag förut refererat rörande fördelningen av dessa lotterimedel under år 1942, har fördelningen skett efter samma principer, som skedde år 1941, alltså samma år, då detta uttalande gjordes.

Jag skall be att här få dra ett enda exempel på hur det kan gå till. Till Kungl. Maj:t insändes i september 1942 en ansökan från en förening, som bildats i Kalmar län med avsikt att söka bevara de rester av väderkvarnar, som ännu finnas på Öland. Denna ansökan är enligt min uppfattning så väl motiverad, att man nästan kunde vara säker på att av de rikligen flödande lotterimedlen få det ringa belopp, nämligen 3,500 kronor, som begärts för detta ändamål. Men det fanns ej medel tillgängliga, hette det, och man kunde således icke få något för detta ändamål. Landsbygden har dock också kulturella behov, som behöva tillfredsställas. Men tyvärr lyckades man icke, när man kom med denna framställning, få gehör för den åsikten.

Nu skulle man kunna säga att medlen kanske vore förbrukade redan då ansökan inkom. Jag har emellertid undersökt förhållandena och funnit att så icke var förhållandet. Sedan den dag, då ansökan ingavs, har Kungl. Maj:t beviljat sammanlagt icke mindre än 1,775,000 kronor för teater-, konsert- och liknande verksamhet. Så ha exempelvis Dramatiska teatern den 11 december erhållit 403,000 kronor och Operan samma dag 500,000 kronor. Andra siffror skall jag här icke lämna.

Utskottet har emellertid i vad det gäller utlåtandets formulering mycket välvilligt behandlat motionen. Utlåtandet har, kan man säga, en formulering, som enligt mitt förmenande borde resulterat i ett tillstyrkande av motionen. Utskottet skriver nämligen, att utskottet finner dock i likhet med motionärerna »att ett bättre tillgodoseende av landsbygdens kulturella behov är berättigat, och för utjämning av de stora skillnaderna i kulturellt och socialt hänseende mellan landsbygd och stad torde det vara av betydelse med en för landsbygdens vidkommande förmånligare fördelning av lotterimedlen». Men då borde också utskottet enligt mitt förmenande slutat denna motivering med ett bifallsyrkande. Allt vackert tal om strävan efter utjämning mellan landsbygd och stad förefaller mig annars vara idel luft, ty när det gäller att på städernas bekostnad tillförsäkra landsbygden en berättigad del av ett anslag, som dessa städer så gott som helt annekterat, då vägrar man i vändningen. Sannerligen om man får någon starkare tro på viljan om utjämning.

Under remissdebatten i början av denna riksdag framhölls det, att man icke borde bygga murar mellan landsbygd och stad, och däri kan jag instämma. Men innefattar denna åsikt en önskan, att man icke heller skall riva ner de murar, som städerna byggt upp för att tillförsäkra sig förmåner, som förvägras landsbygden, kan åtminstone icke jag följa med längre. Här få vi landsbygdsrepresentanter i riksdagen gå med på anslag, när det gäller att ensidigt gynna städerna. Jag erinrar om den proposition, som för närvarande ligger under behandling och vari man begär en miljon kronor för att understödja utflyttningen av barn från Stockholm under sommarhalvåret. Jag har ingenting att invända mot att sådant anslag beviljas, men man skall då också se till, att man skapar rättvisa, så att landsbygden också får sin beskärda del. En av de viktigaste uppgifterna i svensk politik för framtiden torde vara att skapa bättre ekonomiska sociala och kulturella förhållanden för landsbygdens folk. Ty det är dock på detta folks arbete, på dess ekonomiska, sociala och kulturella villkor som det kommer att bero, om vårt samhälle skall bestå i tider som stunda. En rättvisare fördelning av lotterimedlen är en, visserligen liten, men dock detalj i detta arbete.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig m. fl.

Motion angående fördelningen av vissa lotterimedel. (Forts.)

i denna kammare avlämnade motionen, som går ut på, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att vid fördelningen av lotterimedlen hänsyn måtte tagas till de synpunkter, som i motionen framförts.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Skediga och *Carlsson* i Bake-röd.

Herr Malmborg: Herr talman! Som vi i vårt utlåtande anført dela vi motionärernas uppfattning, att landsbygdens kulturella behov bättre borde tillgodoses med bl. a. lotterimedel. Jag vill gentemot herr Jonsson i Skedsbygd betona, att detta vårt uttalande också är ärligt menat, men vi funno vid ärendets prövning, att det uppstår vissa svårigheter därvidlag, så vida man inte kan få betydligt större anslag. Huvudparten av anslaget är nu mer eller mindre bundet, återstoden utdelas först efter prövning från fall till fall.

Våra nationalscener, som erhålla fasta anslag, ha vi ansett vara hela folkets egendom, och de liksom andra institutioner, som få mera regelbundna anslag, anse vi ha så stor kulturell betydelse för hela folket, att de få betraktas såsom rent av omistliga. Det är också ett faktum, att de i stor utsträckning besöks av landsbygdens folk. Motionärerna erkänna själva att denna kulturella verksamhet är beroende av dessa anslag. Och skulle lotterimedlen i någon större utsträckning reduceras för dessa ändamål, aktualiseras frågan om anslag direkt från budgeten. Jag kanske också kan få erinra om att de samhällen, där dessa institutioner äro belägna, själva bevilja stora anslag till samma ändamål, anslag, som ofta äro lika stora som de, vilka de få i form av statsbidrag, om man nu kan kalla dem så.

Det är ju ett faktum, att detta ärende förra året var föremål för riksdagens prövning. Jag skall tillåta mig citera en passus ur det statsutskottsutlåtande, som riksdagen då godtog. Utskottet har där först refererat fördelningen av dessa medel och anför sedan följande: »Av redovisningen över anslagets disposition att döma synas övriga städers och landsbygdens berättigade anspråk på stöd för kulturell verksamhet på grund av anslagets begränsning icke kunnat i tillräcklig grad tillgodoses. Det framstår emellertid som en angelägenhet av vikt, att detta i fortsättningen blir möjligt. Därest så icke kan ske inom ramen för det nu äskade anslaget, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag, ägnat att i möjligaste mån tillgodose det av utskottet uttalade önskemålet.»

Riksdagen har alltså redan under fjolåret intagit en positiv ståndpunkt till denna fråga, och man får väl också förutsätta, att Kungl. Maj:t söker tillgodose dessa önskemål.

I det här sammanhanget kan jag inte underlåta att betona, att motionens slutsats i klämman är mycket vag och allmänt hållen. Skall motionens syftemål verkligen tillgodoses måste nog en utredning göras, och det har ju också statsutskottet kraftigt understrukit. Skulle en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg inte komma till stånd, får väl riksdagen återkomma i detta ärende.

Den nuvarande statsfinansiella situationen lägger måhända hinder i vägen för att anslagen till kulturella ändamål inom den närmaste framtiden skola kunna ökas. Man får väl då räkna med att vederbörande inom nuvarande anslagsram söker genomföra sådana avsevärda jämkningar, att det blir möjligt att bättre än hittills tillgodose landsbygdens kulturella behov, vilket utskottet ju funnit vara motiverat.

Herr talman! Jag ber att i anslutning till vad jag här anført få yrka bifall till utskottets hemställan.

Motion angående fördelningen av vissa lotterimedel. (Forts.)

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! När jag hörde utskottets ordförande göra den repliken att vad som anförts från utskottets sida var ärligt menat, blev jag mycket glad och lyssnade med intresse till den motivering, som i fortsättningen skulle förebringas till utlåtandets försvar.

Jag blev emellertid förvånad när utskottets ordförande med så lätt hand gick förbi de svårigheter, som kunna förefinnas när det gäller att minska på anslagen till institutioner i Stockholm till förmån för kulturella anslag på landsbygden. Jag kan för övrigt inte dela den uppfattningen, att de s. k. nationalscenerna äro hela folkets angelägenhet på samma sätt som utskottet anser. Jag tror nämligen inte att de som från landsbygden resa till Stockholm och gå på teater äro sådana som betyda något i hemortens kulturliv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den motion, som väckts av herr Jonsson i Skedsbygd.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Motion angående viss ändring av hälsovårdsstadgans bestämmelser om bostadsbeskaffenhet.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av motion angående viss ändring av hälsovårdsstadgans bestämmelser om bostadsbeskaffenhet.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr Thapper: Herr talman! Jag skall be att med några ord få klargöra, vart vi motionärer velat komma med vårt yrkande i motionen att det skall finnas fullgod matkällare till lägenhet med kök eller annat särskilt för matlagning avsett utrymme.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att »ett införande i hälsovårdsstadgan av den föreslagna bestämmelsen i vart fall för städernas och särskilt storstädernas del icke skulle vara lämpligt. Beträffande storstäderna kanske jag delvis kan ge utskottet rätt häri, men det betyder inte att jag inte tror, att det även i storstäderna finns behov av matkällare; säkerligen ha också de invånare som bo i storstäderna behov av sådana utrymmen för förvaring av olika livsmedel, konserver och dylikt.

Det är dock närmast på den rena landsbygden som vi tagit sikte med denna motion. Utskottet säger härom: »På den rena landsbygden lära väl till de flesta bostäder höra mer eller mindre goda källare för förvaring av matvaror.» Jag skall gärna gå med på att detta påstående är riktigt. Vi ha dock gjort den erfarenheten att hälsovårdsstadgan i sin nuvarande avfattning inte är tillfredsställande på den punkten. Vi trodde att hälsovårdsstadgan skulle medverka till att inte allenast bibehålla de förmåner vi redan ha beträffande bostäderna utan också förbättra dem. Det har emellertid visat sig att den i detta avseende inte är tillfyllest. Det är också klart, att om man kan konstatera ett visst behov av sådana utrymmen, som redan skett beträffande städerna, måste ju behovet av källare vara ännu större ute på landsbygden.

Det har då visat sig — jag har exempel på det från min egen hemkommun — att en hälsovårdsnämnd inte kan förelägga en fastighetsägare att hålla de källare i stånd som redan finnas. Det var en större lantgård där det

Motion angående viss ändring av hälsovårdsstadgans bestämmelser om bostads beskaffenhet. (Forts.)

fanns en matkällare, som befann sig i mycket bristfälligt skick. Hälsovårdsnämnden gav fastighetsägaren föreläggande att sätta lokalerna i stånd. Nu är emellertid hälsovårdsstadgan avfattad på det viset, att den talar om »skafferi, matkällare eller annat lämpligt utrymme», och det visade sig hos länsstyrelsen att det helt enkelt inte gick att enligt hälsovårdsstadgan ålägga fastighetsägaren att hålla de matkällare i stånd som redan funnos. Detta måste vi ju betrakta som en mycket stor brist.

För övrigt framhåller utskottet: »Såsom av informationsstyrelsens yttrande framgår, pågår emellertid redan en utredning under medverkan av styrelsens avdelning för aktiv hushållning rörande det lämpligaste sättet för hushållens livsmedelsförvaring.» Även om jag sålunda anser att det för landsbygdens del här föreligger en stor brist, skall jag efter detta påpekande inte ställa något yrkande — jag förmodar det inte lönar sig mot ett enhälligt utskott. Jag har, herr talman, med dessa ord endast velat motivera vart vi syftat med motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag för budgetåret 1942/43 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Växjö;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Växjö;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till lantmäterikontorsbyggnad i Örebro; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Skärhällsforsen i Indalsälven; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt f. d. vicekonsuln i disponibilitet Charles Gustaf Fredholm.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 18.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5, angående sergeanten Per Edvard Liljemarks änka.

I likalydande motionerna I: 124 och II: 189, väckta den förra av herr *Holmström* och den senare av herr *Fröderberg*, hade hemställts, »att riksdagen måtte medgiva framlidne sergeanten i Kungl. Hålsinge regementes reserv P. E. Liljemarks efterlämnade hustru Selma Liljemark att uppbära kapitaliserade värdet av den pension, som skulle hava tillkommit Liljemark, om han fått leva».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 124 och II: 189 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Fröderberg**: Herr talman! När 1928 års reservbefälsförordning genomfördes voro övergångsbestämmelserna sådana, att det blev rena lotteriet för dem som voro i »den farliga åldern», om de skulle komma under de nya bestämmelserna eller inte. Det gällde framför allt, om de själva skulle inom viss tid kunna utfå det kapitaliserade värdet av sin pension, eller vid dödsfall, om hustrun skulle kunna få lyfta pensionen.

Den här åsyftade sergeant Liljemark hade dragit en nit. Han var en av fyra furirer i Hålsinge regementes reserv, födda år 1887, som blivit underofficerare i reserven. En blev det tidigare och två några år senare än han själv. Alla dessa tre kommo under de nya bestämmelserna, och två av dem ha lyft det kapitaliserade värdet av sin pension, i ett fall har änkan fått göra det. Liljemark dog i fjol sommar under tjänstgöring. Han föll av stolen på regementsexpeditionen, bars till lasarettet och avled inom två dagar. Men hans änka får inte ett öre. Hade han blivit befordrad ett år tidigare eller ett år senare, hade hon fått det, men inte nu. Han hade fullgjort lika lång fredstjänstgöring som de andra och mycket längre beredskapstjänstgöring.

Utskottet motiverar inte sitt avslagsyrkande med annat än att peka på de farliga konsekvenserna. Ja, de konsekvenserna stå redan i farstun ändå. Det nya förslag till reservbefälsförordning, som nu ligger på riksdagens bord, går in för dessa humanare bestämmelser, som *under alla omständigheter* tillvarata de efterlevandes rätt. De sakkunniga uttala klart att pensionen från att ha varit enbart tjänstepension *skall bli även familjepension*.

Med tanke på att Liljemarks änka fyllde 60 år förra veckan och är ganska sjuklig och det tillika bara än en enkel gård av rättvisa yrkar jag — även om det är hopplöst — bifall till min motion, d. v. s. att hon måtte få det kapitaliserade värdet av den pension mannen skulle ha erhållit, om han kommit under 1928 års reservbefälsförordning.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt

*Motion om rätt för sergeanten P. E. Liljemarks änka till viss pensionsför-
mån. (Forts.)*

bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 6—10.

Vad utskottets hemställt bifölls.

§ 19.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Knut Olof Åkerlind och understöd åt Elsa Paulina Blomdahl;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förhöjt familjepensionsunderlag för förre studierektorn C. Eneman, dels ock rätt till viss tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förra distriktsbarnmorskan Ellen Amalia Maria Lehman;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för sjukgymnaster vid akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 37, i anledning av väckt motion om poliskonstapeln J. O. Nyströms tjänstepensionsförhållanden;

nr 38, i anledning av väckt motion om rätt för e. o. riksgäldsvaktmästaren M. Sandberg att för löneklassplacering tillgodoräkna sig viss föregående anställning; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion om upptagande av mineralet beryll bland de inmutningsbara mineralen i gruvlagen; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

*Anslag för
forsknings-
och försöks-
verksamhet
rörande lant-
mannabyggnader.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Carlström**: Herr talman! Då jag jämte ett par andra ledamöter i utskottet fogat en blank reservation till detta utlåtande, skall jag be att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Det är uppenbart att man hyser en viss betänksamhet mot att i dessa tider gå in för nya ämbetsverk, som från att till en början kanske ha haft en rätt liten omslutning dock utvidga sig allt mer och mer och i det långa loppet komma att bli tämligen kostsamma. Det är emellertid klart, att om det beträffande försöksverksamheten — kan man ju kalla det — för lantbrukets ekonomibyggnader inte redan funnes några organ som sysslade med dessa spörsmål, skulle jag ingalunda ha gjort de reflexioner jag nu anser mig skyldig göra.

Emellertid har ju utskottet i sitt utlåtande pekat på att det redan finns en kommitté, de s. k. ladugårdsbyggnadssakkunniga, som tillsattes år 1938. Dessutom finns det ett centralt organ för byggnadsforskningen, som har kommit till genom beslut av 1942 års riksdag. Vad den senare kommittén beträffar, är det kanske icke så mycket att hämta av den när det gäller jordbrukets ekonomibyggnader. Vad departementschefen här siktar till är väl i främsta rummet jordbrukarnas ladugårdar, och man kan då tycka, att de ladugårdsbyggnadssakkunniga, som redan arbeta, också skulle kunna syssla med de experiment, som det är frågan om att vidtaga på ifrågavarande område.

Om jag slår upp riksdagsberättelsen för år 1938 finner jag där, att de sakkunniga som tillsattes den 14 januari 1938 utgjordes av fyra personer, däribland två lantbrukare — förresten båda dåvarande riksdagsmän i denna kammare. Vidare hade tillkallats som experter tre personer — det var professorer, byrådirektörer o. s. v. — som skulle vara de sakkunniga till hjälp med forskningsverksamheten. Studerar man direktiven, finner man, att det där heter: »Såsom direktiv för utredningen gäller bl. a.: Utredningens syfte bör vara att söka få fram förslag till ladugårdstyper, som kunna bli av bestående värde för det mindre jordbruket. Vid utarbetande av dessa förslag skall hänsyn tagas till de varierande arbets- och levnadsförhållandena i olika landsändar. Till förslagen skola anvisningar lämnas om lämpliga byggnadsmaterial och konstruktionssätt, om byggnadernas isolering mot kyla och fukt, om lämpliga anordningar för belysning och ventilation, om planering och inredning för ernående av största möjliga rationalisering av arbetet, om anordningar för uppvärmning, djurens uppbinding, vatten, avlopp m. m. Med hänsyn till det stora antal fastigheter, som tillhöra domänstyrelsens förvaltning, skall utredningen verkställas i samband med domänstyrelsen.» Men kan tycka, att dessa sakkunniga skulle kunna bemästra föreliggande problem.

Då frågan först kom upp i utskottet på avdelningen, yrkade jag avslag på propositionen med hänvisning till att nämnda sakkunniga höllo på med sitt arbete. Emellertid fick man under diskussionen veta, att de icke lyckats åstadkomma så mycket och att det rent av råder ett visst upplösningstillstånd inom kommittén. Ett par av de sakkunniga ha blivit sysselsatta på andra områden, och kommittén har därför icke kunnat fullfölja sitt uppdrag på det sätt, som hade varit önskvärt. Nu har därför Kungl. Maj:t ansett, att dessa sakkunnigas arbete borde överföras till den nya kommitté, som här är föreslagen. För att emellertid finna ett motiv för att inrätta en ny institution har departements-

Anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.
(Forts.)

chefen gått in för att denna icke blott skall undersöka de lämpligaste byggnadsformerna och vad som kan ha sammanhang därmed utan även ha en annan uppgift. Departementschefen uttalar följande: »Såsom framhållits i det föregående innefatta jordbrukets byggnadsfrågor en rad speciella problem, som icke kunna väntas bli föremål för behandling av nu förefintliga institutioner. Det är nämligen här icke fråga endast om byggnadstekniska och liknande detaljfrågor utan ännu mera om det större problemet rörande själva jordbruksdriftens ändamålsenliga planläggning och byggnadsbeståndets anpassning här efter.» Jag har funderat över — det gjorde man också på avdelningen och i utskottet — vad departementschefen här siktar till. Det kan väl icke ändå vara meningen, att då en lantbrukare ämnar företaga ett nytt ladugårdsbygge, man från vederbörande kommitté skall skicka ut en expert till honom. som skall resonera med honom i främsta rummet om hur han skall planera driften. Denna skall väl icke planeras efter vissa konjunkturen ifråga om avsättningen av livsmedel och sådant. Om en lantbrukare i Skåne, där man nu odlar oljeväxter, skulle räkna med att bygga sin nya ladugård efter den nya drift han under dessa krisår börjat, är det möjligt, att när kristiden är slut det visar sig, att produktionen av oljeväxter icke bär sig och att han måste återgå till den produktion han förut bedrivit. Man kan icke gärna, menar jag, bygga en ladugård efter vissa, under en viss period rådande förhållanden i avseende å konjunkturen, utan man måste bygga på längre sikt. Det i propositionen framförda tankeexperimentet tycker jag är en smula dunkelt tänkt och dunkelt sagt. Jag ser att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är här närvarande, och det skulle vara intressant att få höra, hur han tänker sig att denna mest viktiga del av arbetet skulle kunna ske. Ligger det i förslaget bara, att man skall se till att icke lantbrukarna bygga för stora ladugårdsbyggnader utan anpassa dem efter jordbrukets normala förhållanden, ja då kan jag förstå det hela. Men nu, när det är så dyrt att bygga, om än aldrig så enkelt, kan man väl icke befara, att vederbörande skola hoppa över skaklarna, så att de sakkunniga behöva vara närvarande och se till att det inte bygges för stort. Det är dessa reflexioner, som jag tillåtit mig göra, herr talman, i samband med denna proposition.

Så kallar man ju dessa sakkunniga, som avses tillkallas, för en kommitté. Ja, utredningsmannen, som väl skall vara själen i det hela, skall ha 12,000 kronor om året, två tekniker skola ha 10,000 kronor om året, och ett skrivbiträde skall ha 3,000 kronor om året. Vidare beräknar man 5,000 kronor till resekostnader och traktamentsersättningar, varjämte 10,000 kronor upptagas för utrustning och omkostnader för publikationstryck m. m. Slutligen skulle för verkställande av specialutredningar i olika frågor, för vilkas lösande särskild sakkunskap kunde behöva anlitas, ställas tillgängligt ett belopp av 10,000 kronor. Denna kommitté komme alltså att bli ganska permanent. I själva verket bleve det ingen kommitté utan ett litet ämbetsverk, som säkerligen komme att under många långa år framöver hålla sig kvar. Ty det är rätt enkelt att tillskapa en sådan institution, men även om det senare visade sig, att den måhända skulle kunna ha fyllt sin uppgift, vore det naturligtvis svårt att få bort den. Sådant ha vi ju erfarenhet av.

Vi reserverar yrkade inom utskottet, att saken skulle vila och att man skulle kunna få fram en klarare tankegång i vad man syftar till, innan riksdagen går in för att besluta i frågan. Emellertid fingo vi icke utskottsmajoriteten med oss, och jag skall icke, herr talman, yrka avslag utan endast nöja mig med dessa reflexioner i hopp att kunna få den upplysning jag tänkt mig av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ifråga om syftet med den

Anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.
(Forts.)

produktionsanordning, som skulle bli de sakkunnigas huvudsakliga uppgift.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Jag skall icke gå in på frågan, huruvida ladugårdsbyggnadssakkunniga kunnat lösa någon eller några av de uppgifter, som blivit dem förelagda. Jag skall bara be att få erinra om att dessa sakkunniga dock anordnat en del kurser, t. ex. en kurs för egnahemsstyrelsens byggnadskonsulenter. De ha också lämnat en särskild promemoria angående väggkonstruktioner, angående ventilationsanordningar o. d. Emellertid är det ju så, att de sakkunniga icke varit särskild arbetsföra under de senare åren. Kungl. Maj:t har redan 1939 förordnat deras ordförande till ledamot av industrikommissionen — om jag icke är fel underlättad — och dessutom har de sakkunnigas sekreterare upprepade gånger varit inkallad till militärtjänstgöring.

Den sak det här gäller är säkerligen enligt de flesta jordbrukares mening av stor betydelse att få ordnad. En kontinuerlig forsknings- och försöksverksamhet i fråga om jordbrukets byggnader är en fråga, som under de senare åren i synnerhet varit uppe flera gånger till diskussion, och från jordbrukarhåll har man nog varit ganska ense om att det är ett område, där man borde gripa in. Det förslag, som här föreligger, anser jag för min del bör hälsas med stor tillfredsställelse av alla jordbrukare. Det gäller här en fråga, som för jordbruket i dess helhet och även för den enskilde jordbrukaren är av mycket stor ekonomisk betydelse. Jag skall endast erinra om att värdet av i landet befintliga kreatursstallar och därtill hörande byggnader beräknas till 1 å 1.5 miljarder kronor. Enligt lantbruksförbundets beräkning utgjorde ny- och ombyggnadskostnaderna för jordbrukets ekonomibygnader under perioden 1935—1937 icke mindre än 75 miljoner kronor. Jag tror, att man kan säga, att det icke finns något område inom jordbruksnäringen, där bristen på sakkunnig vägledning är så stor, som då det gäller lantbrukets ekonomibygnader. Det är först under de senare åren, som frågan på allvar tagits upp av sakkunskapen. Man har tidigare icke ägnat särskilt stort intresse åt den. De stickprov, som ladugårdsbyggnadssakkunniga gjort i olika delar av landet, visa, att det föreligger mycket stora brister icke bara i fråga om de gamla ladugårdsbyggnaderna, utan även i fråga om de nya. Man har icke tillvaratagit de möjligheter, som finnas till arbetsbesparande anordningar. Fuktisoleringen är ofta mycket otillfredsställande. Ventilationen är nästan i regel olämpligt ordnad, vilket i sin tur medför, att byggnadernas ålder reduceras i mycket hög grad. En byggnad, som i och för sig mycket väl, därest den vore riktigt gjord och riktigt ventilerad, kunde stå åtskilliga årtionden, är ofta färdig för ombyggnad efter tio eller tjugu år.

De kostnader, som detta forskningsinstitut kommer att medföra för statsverket, torde alltså vara väl använda pengar. Jag tror, att om det blir så som det är meningen, att man sålunda kan bedriva en kontinuerlig forsknings- och försöksverksamhet och att de rön man gör ställas till de enskilda jordbrukarnas förfogande, kommer detta säkerligen att bli av mycket stort värde för jordbruket i dess helhet och även för de enskilda jordbrukarna.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag har helt allmänt den uppfattningen, att de pengar, som offras på försöksverksamhet och forskning, liksom vad som offras på spridning av därvid uppnådda resultat, äro mycket väl

Anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.
(Forts.)

använda pengar. Detta utesluter givetvis inte, att man vid den praktiska utformningen bör försöka gå så sparsamt fram som möjligt.

I likhet med den föregående talaren tror jag att en sådan här forskning beträffande lantbrukets ekonomibyggnader är av behovet påkallad och att den skulle kunna göra en hel del gott för utvecklingen på detta område. Detta gäller kanske i första hand forskning beträffande en hel del olika konstruktionsdetaljer i lantbruksbyggnader. Kan man klara ut sådana saker och kan man samtidigt få fram en del standardiserade byggnadsdetaljer, som kunna användas i byggnader av för övrigt skiftande typ och av skiftande material allt efter de olika byggnadernas naturliga förutsättningar, tror jag det skulle vara mycket bra. Det är ju möjligt att man här kan behöva vara på sin vakt emot konstruerande av hela standardtyper med uteslutande köpt material, som kanske leder till att ett industri- och företagarintresse i viss mån skjuter undan de möjligheter som jordbruket i olika bygder annars skulle ha att använda eget byggnadsmaterial, men det är ju en sak som får bevakas vid den fortsatta tillämpningen och som inte kan vara ett argument emot forskningen i och för sig.

Ungefär likartad är min ståndpunkt när det gäller den andra saken som här diskuteras, nämligen frågan om att samordna lantbrukets byggnader med olika driftsinställning när det gäller lantushållningen i allmänhet. Jag tror att allt vad som i detta sammanhang kan klarläggas är värdefullt. Alltså, forskningen i och för sig bör nog bedrivas med all möjlig kraft. Däremot är det ju möjligt att man bör vara försiktig när det gäller att dra konsekvenserna ur forskningen, så att man inte går till ytterligheter, inte låter byggnaderna få en utformning, som grundar sig på konjunkturmässiga förhållanden, skiftande priser och sådant. Men det är ju inte bara konjunkturer och priser som skifta i detta långa land utan också de naturliga förutsättningarna för lantushållning, som skifta ifrån bygd till bygd men ej ifrån år till år. Vad som kan göras för att i det fallet hjälpa till att harmonisera lantushållning och bebyggelse tror jag är värdefullt, även i fall man kan behöva vara på sin vakt emot ensidiga och extrema tillämpningar av forskningsresultatet och tillfälliga moderiktningar, om sådana skulle komma fram. Men det är som sagt saker som få bevakas under den fortsatta utvecklingen och inte något argument emot forskningen i och för sig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Sandberg* instämde häruti.

Herr *Carlström*: Herr talman! Jag ber att få understryka att jag icke ansett att försöksverksamhet eller fortsatt forskningsarbete skulle vara överflödigt, utan vad jag har ifrågasatt var just om inte den nuvarande ladugårdsbyggnadskommittén skulle kunna i fortsättningen, om den får tid på sig, lösa de här frågorna. Herr Andersson i Tungelsta, som ju själv tillhör denna kommitté, tycks emellertid för sin del inte tro att det går, och då får man naturligtvis göra en sådan här omstuvning. Men å andra sidan tror jag att man kanske alltför mycket underskattar lantbrukarnas intelligens då det gäller att göra det bästa möjliga vid nybyggnader. Det skulle onekligen varit mycket roligare om man fått en proposition ifrån statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, där man fått veta att nu hade man verkligen lyckats att *förbilliga byggnadskostnaderna*. Vi ha ju haft den saken uppe i kammaren åtskilliga gånger, men på den punkten går det ganska trögt. Visserligen kan man säga, att en rationalisering i viss mån skulle bidra till att förbilliga

Anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.
(Forts.)

dessa kostnader, men jag tror i varje fall att det blir en mycket liten procent jämfört med vad som skulle fordras, om verkligen nybyggnadsverksamheten på landet skulle ta den fart som är behöfvlig.

Jag skall gärna gå med på att allt inte är utexperimenterat, då det gäller de metoder, efter vilka man kan bygga, och om man studerar arrendeegnehemsbebyggelsen, där man ändå haft tillgång till s. k. sakkunniga, som skulle ha en viss expertis, och man ser hur de totat till dessa byggnader, då blir man förskräckt för att få hjälp på det sättet. Både vad gäller boningshus och ekonomibyggnader äro de anordnade på ett sätt, så att en jordbrukare, om han får bygga själv, inte alls skulle bygga på det sättet.

Dessutom vill jag bara konstatera, att jag inte fått svar på frågan, vilket jag anser är det viktigaste, hur man skall *planlägga driften* vid denna verksamhet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag kan endast med tillfredsställelse konstatera utskottets välvilliga inställning till denna fråga. Den är ganska förklarlig, då man ju litet var vet vad byggnadskapitalet betyder i hela jordbruksproduktionen. Jag förstår därför till fullo utskottets inställning till denna fråga.

Emellertid finns det inom utskottet även de som äro betänksamma, och herr Carlström frågade efter vissa saker. Såvitt jag förstod herr Carlström rätt var likväl herr Carlström enig med mig beträffande vad jag skrivit, att man i den mån det är möjligt skall anpassa byggnadsbeståndet till jordbruksdriften som sådan. Det är ju ingenting annat som här är ifrågasatt, än att vid den fortsatta undersökningen vill man att det såvitt möjligt skall bli en anpassning till jordbruksdriften av de kostnader, som läggas i hela byggnadskomplexet. Följaktligen kan man där många gånger förebygga en alltför stor kapitalplacering i byggnader, men man kan samtidigt, då man bygger en ny byggnad, få den mycket ändamålsenligare utan att lägga ned större kapital i densamma. Vi kunna litet varstades i vårt land konstatera, inte allenast att det finns gamla byggnader, som äro i behov att ersättas med nya — det är inte säkert att det vore fördelaktigare ur ren jordbruksekonomisk synpunkt — utan också, vilket är i hög grad beklagligt, att man lagt ned mycket pengar i nybyggnader, som tillkommit på ganska otillfredsställande sätt och inte fylla den uppgift som de skola fylla med hänsyn till det kapital, som är nedlagt i desamma. Hela denna verksamhet och hela denna undersökning kan ju inte bli annat än vägledande beträffande hur den eller den byggnadstypen lämpligen bör se ut för ett jordbruk, som producerar de och de kvantiteterna. alldeles självklart inte med hänsyn till att här produceras vissa växtslag under nuvarande kristid, där det kan komma att produceras andra växtslag sedan. Jag kan inte tänka mig att de, som skola syssla med detta, skola så att säga vilseleda vederbörande med de uppgifter de skola lämna. De få väl diskutera problemen såväl med hänsyn till den nära intilliggande tiden som den längre framåt liggande och lägga upp problemen därefter. Sedan blir det självfallet den enskilde jordbrukarens omdöme och hans möjligheter att bedöma de olika förslagen, som bli avgörande till syvende og sidst.

Sedan säger herr Carlström: visst är jag med på detta, men när man får en sådan institution kanske man framdeles har svårt att bli av med den! Är man besjälad av att dessa pengar skola göra nytta inte allenast för jordbruket utan för hela det svenska folkshhället, tycker jag det är för tidigt att önska att man kunde skönja när man skulle kunna bli av med den. Ty det kan hända att det ur hela nationens synpunkt är ändamålsenligt, även om det skulle

Anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.
(Forts.)

kosta mera pengar, att få bättre klarhet om såväl den tekniska utformningen av byggnadsbeståndet som även sammankopplingen av jordbrukets produktionskapacitet i övrigt och en anpassning av byggnaderna till densamma.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall endast be att få konstatera efter jordbruksministerns anförande och svar, att det inte är meningen att det skall ske något annat i fråga om den rationella utformningen av driften än att man skall använda det sunda förnuftet, när man bygger en ny ladugård. Det trodde jag man kunde göra utan att skriva så märkvärdigt i propositionen om detta.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående förbättrad lägre handelsundervisning m. m.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 22.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om en förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 23.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av motioner angående anordnande av diabetesdispensärer och inrättande av sommarkolonier för sockersjuka barn samt angående vidtagande av åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! I anledning av beslut, som redan tidigare fattats av första kammaren, ber jag att få hemställa, att andra kammaren i stället för att bifalla det yrkande, som ställts av utskottet, för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Konungen ville anhålla, att skyndsamt utredning verkställas rörande åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Nilsson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

*Motioner
angående
åstadkom-
mande av
förbättrade
förhållanden
för de socker-
sjuka.*

§ 24.

Föredrogs vart efter annat andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående auktorisation av bilskolorna m. m.; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i statens järnvägars taxebestämmelser.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående befrielse från beredskapstjänstgöring eller uppskov därmed för ordförande i kristidsnämnd.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 26.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 125, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag för budgetåret 1942/43 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Herr *von Seth* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.08 e. m.

In fidem
Sune Norrman.